

Tehnike prostorno-plastičkog oblikovanja kod djece predškolske dobi

Žganjar, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:240082>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-31**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Ana Žganjar

**TEHNIKE PROSTORNO-PLASTIČKOG
OBLIKOVANJA KOD DJECE PREDŠKOLSKE DOBI**

Završni rad

Čakovec, rujan 2024.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Ana Žganjar

**TEHNIKE PROSTORNO-PLASTIČKOG
OBLIKOVANJA KOD DJECE PREDŠKOLSKE DOBI**

Završni rad

MENTOR: red. prof. mr. art. Ljubomir Levačić

SUMENTOR: mag. art. Andrija Večenaj

Čakovec, rujan 2024.

Sadržaj	
SAŽETAK	3
SUMMARY	4
1. UVOD	5
2. LIKOVNI ODGOJ DJECE U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ DOBI	6
3. RAZVOJNE FAZE LIKOVNOG IZRAŽAVANJA.....	8
3.1. Faza šaranja	9
3.2. Faza sheme	10
3.3. Faza razvijene sheme.....	12
3.4. Faza oblika i pojava.....	15
4. VAŽNOST ODGOJITELJA U MOTIVACIJI DJECE PRILIKOM LIKOVNIH AKTIVNOSTI 16	
5. LIKOVNA UMJETNOST.....	18
6. KIPARSTVO.....	20
6.1. Podjela kiparstva	20
6.1.1. Puna plastika.....	21
6.1.2. Reljef.....	24
7. TEHNIKE PROSTORNO - PLASTIČKOG OBLIKOVANJA.....	27
7.1. Glina	27
7.1.1. Modeliranje glinom	29
7.1.2. Građenje glinom.....	30
7.2. Glinamol.....	32
7.3. Plastelin	32
7.4. Gips	33
7.5. Bronca	33
7.6. Drvo.....	34
7.7. Kamen	34
7.8. Žica.....	34
7.9. Lim, aluminijska i bakrena folija.....	35
7.10. Papir-plastika.....	35
7.11. Kaširana papir-plastika.....	35
7.12. Oblikovanje didaktički neoblikovanim materijalima	36
8. PROSTORNO-PLASTIČKO OBLIKOVANJE U RANOM I PREDŠKOLSKOM ODGOJU 37	
8.1. Materijali i modeliranje u prostorno-plastičkom oblikovanju kod djece rane i predškolske dobi 38	

8.1.1.	Glina u radu sa djecom rane i predškolske dobi.....	39
8.1.2.	Ostali materijali i tehnike prostorno-plastičkog oblikovanja u radu sa djecom rane i predškolske dobi.....	40
8.1.3.	Uloga odgojitelja u radu sa tehnikama prostorno-plastičkog oblikovanja	42
9.	PRAKTIČNI DIO RADA	43
9.1.	STARIJA DOBNA SKUPINA.....	44
9.1.1.	Aktivnost – Izrada „RIBE“	44
9.1.2.	Aktivnost – Izrada „MEDUZE“	47
9.1.3.	Aktivnost – Izrada „KORALJI I KAMENJE“	50
9.1.4.	Aktivnost – Izrada „KORALJA“	54
9.2.	SREDNJA DOBNA SKUPINA	57
9.2.1.	Aktivnost – Izrada „ŽARNJACI“	57
9.2.2.	Aktivnost – Izrada „RAKOVI“	60
9.3.	MLADA DOBNA SKUPINA	63
9.3.1.	Aktivnost – Izrada „MORSKI JEŽ“	63
9.4.	JASLICE	66
9.4.1.	Aktivnost – Izrada „KORNJAČE I PLAKAT“	66
9.5.	Izrada „MORSKI SVIJET“	69
10.	ZAKLJUČAK	70
11.	LITERATURA.....	71
12.	PRILOZI.....	72
13.	IZJAVA O IZVORNOSTI ZAVRŠNOG RADA	74

SAŽETAK

Kiparske tehnike u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju nazivaju se tehnikama prostorno-plastičkog oblikovanja. Tehnike prostorno-plastičkog oblikovanja su glina, glinamol, plastelin, gips, bronca, drvo, kamen, žica, lim, aluminijska i bakrena folija, papir-plastika, kaširana papir-plastika i didaktički neoblikovani materijali. Ove tehnike djeci omogućuju likovno izražavanje modeliranjem i građenjem u različitim materijalima. U odgojno-obrazovnom procesu u području modeliranja najčešće se koriste glina, glinamol, plastelin, žica i papir, a u području građenja papir, drvo, karton, žica i drugi didaktički neoblikovani materijali. Rad s navedenim materijalima usmjeren je na postupke modeliranja, kombiniranja, variranja i razlaganja odnosa volumena i prostora, što razvija vizualno i taktilno opažanje i oblikovno-prostorno mišljenje.

Ovim se radom propituje uloga tehnika prostorno-plastičkog oblikovanja u likovnom razvoju djece rane i predškolske dobi. Razvoj kreativnih sposobnosti i estetskog senzibiliteta predškolske djece razvija se crtežom, bojom, ali jednako tako i formom u prostoru. Upravo u izazivanju te motorne ekspresije važnu ulogu u likovnom izražavanju djece predškolske dobi ima oblikovanje u prostoru. Modeliranje ima izuzetan značaj za svestran i uspješan likovni razvoj djeteta. To je prirodniji i lakši način likovnog predočavanja predmeta s kojima se dijete svakodnevno susreće. U svakodnevnom praktičnom radu, likovno se izražavanje najčešće svodi samo na oblikovanje na plohi, odnosno crtanje i slikanje, dok je oblikovanje u prostoru, kao područje izražavanja stvaralačke aktivnosti djeteta, nedopustivo zanemareno u predškolskim ustanovama. Iz tog razloga, cilj rada je istražiti utjecaje uporabe tehnika prostorno-plastičkog oblikovanja na razvoj likovnog izražavanja djece rane i predškolske dobi te potaknuti buduće i sadašnje odgojitelje na češće uključivanje navedenih tehnika u praktični rad s djecom.

Ključne riječi: tehnike prostorno-plastičkog oblikovanja, kiparstvo, likovni razvoj, djeca, rani i predškolski odgoj

SUMMARY

Sculptural techniques in early and preschool education are called techniques of spatial plastic design. Spatial-plastic modeling techniques are clay, plasticine, plaster, bronze, wood, stone, wire, sheet metal, aluminum and copper foil, paper-plastic, coated paper-plastic and didactic non-shaped materials. These techniques allow children to express themselves artistically by modeling and building in different materials. In the educational process in the field of modeling, clay, plasticine, wire and paper are most often used, and in the field of construction, paper, wood, cardboard, wire and other didactic unshaped materials. The work in the mentioned materials is focused on the procedures of modeling, combining, varying and breaking down the relationship between volume and space, which develops visual and tactile perception and shape-spatial thinking.

This paper examines the role of spatial-plastic shaping techniques in the artistic development of children of early and preschool age. The development of creative abilities and aesthetic sensibility of preschool children develops through drawing, color, but also form in space. It is precisely in evoking this motor expression that shaping in space plays an important role in the artistic expression of preschool children. Modeling is extremely important for the all-round and successful artistic development of a child. It is a more natural and easier way of visual representation of objects that a child encounters on a daily basis. In everyday practical work, artistic expression is most often reduced only to design on the surface, that is, drawing and painting, while design in space as an area of expression of the child's creative activity is inadmissibly neglected in preschool institutions. For this reason, the aim of the paper is to investigate the effects of the use of spatial-plastic design techniques on the development of artistic expression of children of early and preschool age.

Key words: techniques of spatial plastic design, sculpture, artistic development, children, early and preschool education

1. UVOD

„Djeca počinju likovno izražavanje spontano, tj. nerazno nekom unutarnjom potrebom i pobudom, a na način tipičan za svu djecu svijeta“ (Grgurić i Jakubin, 1996, str. 21). Djetetova je spontanost likovnog izražavanja urođena, ona se temelji na razvitku vizualnog, a kasnije i likovnog mišljenja.

Butina (1981) smatra da likovno mišljenje nije prirodni već društveno-povijesni aspekt ponašanja koji se po svojim obilježjima i zakonitostima razlikuje od prirodnih oblika mišljenja. U nastanku likovnog mišljenja sudjeluje i unutarnji verbalni govor koji se povezuje s vizualnim govorom, a oba zajedno sa svojim obilježjima čine osnovu likovnog mišljenja.

Prema autorici Nenadić-Bilan (1987) predškolsko dijete cjelovito izražava svoje porive i potrebu za upoznavanjem i istraživanjem svijeta. To se izražavanje, pored ostaloga, realizira i putem likovnih aktivnosti djece. Kod predškolske djece postoji potreba za likovnim izražavanjem te je ono vid stvaralačke aktivnosti uz pomoć kojeg se dijete igra, izražava i cjelokupno razvija. Likovnim izražavanjem dijete iznosi svoje želje i iskustva, ali i spoznaje svijet u kojem živi. Dakle, dijete u svoj likovni rad unosi cijelog sebe, sve svoje želje, emocije i maštu.

2. LIKOVNI ODGOJ DJECE U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ DOBI

„Likovni odgoj djeteta temelji se na likovnom jeziku koji dijete osvještava i usvaja putem vlastitih likovnih izražavanja, stvaranja i komunikacije s djelima likovne umjetnosti“ (Jakubin, 1999, str. 7).

„Likovni jezik ili likovni izraz djece dana je i urođena sposobnost izražavanja – komuniciranja i oblikovanja“ (Belamarić, 1986, str. 13). Autorica smatra da tu sposobnost djeca ne preuzimaju i ne uče od društvene okoline, već da se ona razvija iz prirodnih potencijala dječjeg bića u vidu spontane interakcije unutrašnjeg svijeta djeteta i njegove vanjske okoline. Putem svojstava i značenja oblika, djeca iskazuju sadržaje kojima se bavi njihova svijest, a koji nam inače nisu dostupni. Naime, oblici likovnog izražavanja nisu samo pokazatelji zbivanja u svijesti djece, oni djeluju kao povratna sprega koja osnažuje njihove sposobnosti percipiranja, predočavanja i poimanja, te sposobnosti oblikovanja i stvaranja. Autorica također smatra, iako je sposobnost likovnog stvaranja i izražavanja urođena svim ljudima i svoj djeci, da je ona moguća i javlja se samo kao rezultat individualnog likovnog rada koji podrazumijeva individualna vođenja, poimanja i ideje te pronalaženje i stvaranje vlastitih oblika kojima će se ta viđenja, poimanja i ideje izraziti.

Prema Nenadić-Bilan (1986/87) sva su djeca sposobna za „avanture“ likovnog izražavanja, a likovne aktivnosti posebno zadovoljstvo pružaju djeci predškolske dobi. Također, autorica navodi da se u radu s predškolskom djecom ne inzistira na savršenstvu i dotjeranosti dječjega rada, već se djeci omogućuje slobodno izražavanje. Tako je, u predškolskom razdoblju, jedan od osnovnih zadataka likovne kulture razvoj individualne likovno-stvaralačke ekspresivne sposobnosti. No kako bi se navedeno u potpunosti ostvarilo, djetetu je potrebno omogućiti sljedeće:

- aktivno stvaralačko istraživanje u oba područja likovnog izražavanja, a to su oblikovanje na plohi i oblikovanje u prostoru;
- upoznavanje djeteta s likovno-tehničkim sredstvima rada;
- bogaćenje dječje percepcije usmjeravanjem pažnje na bogatstvo prostora, oblika, linija i boja u njegovoj okolini i prirodi;
- razvijanje potrebe i sposobnosti vrednovanja vlastitih radova i radova ostale djece;
- omogućavanje da dijete neposredno upoznaje stvaraoce, kulturno-umjetničke ustanove i vrijedne kulturne spomenike.

Vladimir Kučina (2004) smatra da je likovno izražavanje svojstveno svakom djetetu, iako će sam likovni stvaralački akt znatno ovisiti o specijalnim dispozicijama koje je potrebno na

vrijeme otkriti i razvijati, kao i ostale stvaralačke potencijale. Prema tome, od izrazite je važnosti omogućiti svakom djetetu da doživljava likovne vrijednosti i da ih adekvatnim sredstvima i metodama izražava. Dakle, predškolskom je djetetu potrebno omogućiti svestrani i kontinuirani likovni odgoj kako bi realizirali odgojni cilj, odnosno kako bi dijete razvilo kreativne i likovne sposobnosti te bogatije i cjelovitije doživljavalo svijet oko sebe, u svojim vizualnim vrijednostima, i stvaralački ga izražavalo. Grgurić i Jakubin (1996) tvrde da su glavna obilježja dječjeg izraza: spontanost, ekspresija, ritmičnost i skladnost, što se očituje u sjedinjavanju realnog i fantastičnog. To potvrđuje vjerovanje da dijete svojim likovnim izražavanjem prikazuje ono što ga zanima i uzbuđuje. Za dijete su bitni doživljaj i akcija, a u likovnom radu oduševljavaju ga materijali s kojima radi, sam proces rada te neposredna percepcija i pokret. „Osnovna potreba djeteta tijekom razvoja njegove likovnosti jest da neposredno mijenja sadržaj rada što proizlazi iz želje za aktivnim spoznavanjem i izražavanjem doživljenog“ (Grgurić i Jakubin, 1996, str. 27). Stoga je posebno važno obratiti pažnju na izbor materijala i sredstava za likovno izražavanje djece jer su tehnička oprema i uvjeti za rad najvažniji čimbenici za pravilno izvođenje rada na likovnom području. Odnosno, ako se dijete nalazi u adekvatnoj pedagoškoj okolini u kojoj će svoje izražajne dispozicije, težnje i htijenja realizirati putem raznovrsnih i privlačnih likovnih materijala, stimuliraju se njegove kreativne snage i razvijaju likovne sposobnosti izražene bilo linijom, bojom, oblikom, ritmom ili drugim likovnim elementima (Babić, 1974).

Autorica Balić Šimrak u članku *Predškolsko dijete i likovna umjetnost* navodi kako znanstvena istraživanja dokazuju da rano bavljenje likovnim aktivnostima i umjetnička obrazovanja, općenito, poboljšavaju i ostale aspekte spoznaje, pa tako npr.:

- likovne aktivnosti potiču na fokusiranje i usmjeravanje pažnje pa učestalo bavljenje likovnošću djeluje na bolju koncentraciju i u drugim aktivnostima;
- likovne aktivnosti potiču opuštanje cijelog organizma i lučenje hormona sreće, što rezultira kvalitetnijim življenjem;
- upotreba različitih materijala, rješavanje problema koje donosi likovni proces, eksperimentiranje i traženje novih spoznaja pridonosi razvoju divergentnog mišljenja, a samim time i kreativnosti.

Prema navedenom, u provođenju likovnih aktivnosti s djecom nema mjesta pravilima, zakonitostima i kritici, zato što su oni momentalni zagušivači dječje kreativnosti, slobode, samopouzdanja i radoznalosti.

3. RAZVOJNE FAZE LIKOVNOG IZRAŽAVANJA

Likovno izražavanje u najranijoj dobi ostvaruje se sadržajem, metodama i sredstvima koji odgovaraju psihofizičkim mogućnostima djeteta od prve do treće godine života, odnosno u fazi ranog djetinjstva. Osnovni, najprirodniji i najznačajniji aspekt aktivnosti djeteta predškolske dobi jest igra. „Igra je najdjelotvornija životna praksa djeteta koja će se kasnije pretvoriti u radne aktivnosti jer dijete ‘igrajući se radi, a igra se radeći’“ (Grgurić i Jakubin, 1996, str. 34). Tijekom igre, kod djece se stvaraju interesi i radoznalost, razvijaju se sposobnosti zapažanja, postepeno se razvijaju jednostavni oblici promatranja i izražavanja, te se proširuje iskustvo i upotpunjuju se predodžbe i znanja o svijetu koji ih okružuje.

U razvoju djetetova likovnog izražavanja istodobno teče nekoliko procesa sazrijevanja i učenja, a to su: razvoj psihomotorike ruku, šaka, prstiju i ovladavanje instrumentom rada (olovkom, kistom...), spoznavanje okoline te razvoj znanja o toj okolini, razvoj potreba i sposobnosti prikazivanja okoline – od simbolizacije, preko prikazivanja onoga što dijete „zna“ o okolini, do prikazivanja onoga što stvarno može vidjeti u okolini. Sva tri procesa međusobno su isprepletena s naglaskom na jednom, drugom ili trećem, ovisno o uzrastu djeteta, stoga je važno poznavati razvojne faze dječjeg likovnog izražavanja. „Likovni izraz djeteta prolazi kroz faze uvjetovane godinama starosti, mišljenjem i pristupom okolini. One su izvedene praćenjem likovnog izražavanja najučestalijih motiva kao što su: ljudski lik, stol, prostor, kuća ili drvo“ (Grgurić i Jakubin, 1996, str. 31).

Likovni razvoj djece prolazi kroz šest osnovnih faza. Prema autorima Herceg, Rončević i Karlavaris (2010) likovni razvoj djece počinje šaranjem koje ima razvojne individualnosti – pravolinijske šare, veće i manje kružne šare koje još ne predstavljaju konkretan objekt ili figuru. Druga faza je faza sheme u kojoj je kod prikaza ljudske figure ili životinje prepoznatljiv motiv, ali nedostaju brojni detalji. Zatim slijedi faza razvijene sheme u kojoj je prikaz figura i objekata potpuniji, ali bez prepoznatljivih detalja. Četvrta faza je faza oblika i pojava kada dijete na temelju zapažanja oblika i stvarnosti prikazuje svoje obogaćeno opažanje pojedinosti na figurama i objektima. Petu fazu obilježava sposobnost potpunijeg zapažanja uključujući i perspektivni prikaz stvarnosti. Šesta faza očituje se većim stupnjem individualnih karakteristika likovnog izraza i kreativnim procesom sličnim odraslom umjetniku.

3.1.Faza šaranja

Faza šaranja ili faza izražavanja primarnih simbola traje od jedne godine i pet mjeseci do tri godine i pet mjeseci. „Tijekom ove faze šare se mijenjaju od jednostavnih crta (povlačenih iz zglobova ramena i lakta) do manjih kružnih crta (povlačenih iz zglobova šake i prstiju)“ (Herceg i sur., 2010, str. 53). Šaranja je u početku pravolinijsko, a kasnije kružno i sve preciznije s uključivanjem različitih varijanata šara kao što su sklop pravolinijskih poteza, skakutanje po podlozi, udarno šaranja te razni oblici poput križa ili relativno dobrog rasporeda linija.

Slika 1. *Kružno risanje, olovka (2 g.)*

Slika 2. *Titrajno risanje, olovka (2 g.)*

(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje*)

Pojavljaju se i prve kružnice. Krug je najosnovniji vizualni sklop i prvi organizirani oblik koji se pojavljuje. „On ne označuje okruglinu, nego samo opću osobinu „predmetnosti“, dakle kompaktnost čvrstog predmeta za razliku od neodređene osovine“ (Grgurić i Jakubin, 1996, str. 39). Crtanjem kruga dijete najčešće želi prikazati neku osobu, kuću, auto ili drvo. U ovom razdoblju djeca se likovno izražavaju mekim i intenzivnim materijalima poput meke olovke, krede i pastela, dok se u narednim fazama mogu koristiti i drugim priborom i materijalima, sukladno primjerenosti dječje dobi (Herceg i sur., 2010).

Početkom treće godine djeca počinju davati imena onome što likovno izraze. Dijete često započinje crtež bez jasne zamisli; prve linije dobivaju značenje po nekoj sličnosti i to djetetu daje ideje za novo djelo, a dodavanjem novih linija mijenja se i značenje koje dijete daje crtežu. „Pridavanje imena crtežu jest važan korak u razvoju mišljenja: djeca počinju shvaćati odnos između crta na papiru i objekta ili događaja iz iskustva“ (Grgurić i Jakubin, 1996, str. 38).

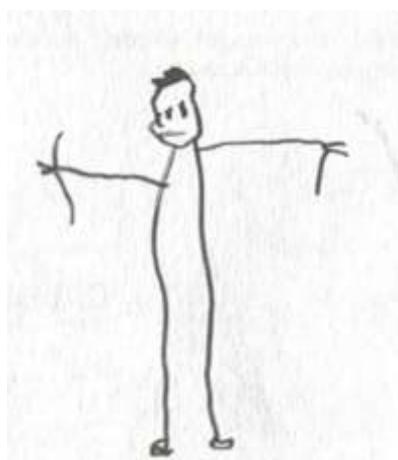
Slika 3. *Imenovanje crteža: „Ovo je garderoba“, olovka (3,5 g.)*

(Nanizani oblici su kaputići, a crte označuju cipele.)

(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje*)

3.2.Faza sheme

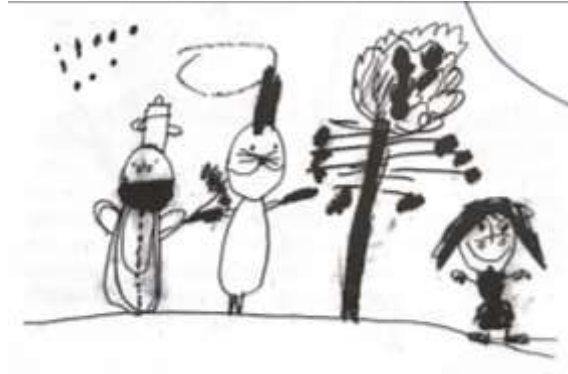
Faza sheme započinje od tri godine i šest mjeseci i traje do pete godine. U ovoj se fazi pojavljuju prepoznatljive figure i objekti s najjednostavnijim elementima (glavonošci). Prepoznatljiva je namjera u crtežima da nešto prikažu, no taj je prikaz relativno oskudan. Međutim, gotovo uvijek prikazuje štogod što je djetetu važno. Upravo zato dijete na ljudskom liku obavezno prikazuje lice, a ruke i noge su često bez oblika tijela, tj. izlaze iz glave. Na licu prikazuje važne detalje, oči i usta, a kasnije prikazuje nos, kosu i uši. Tijelo se kasnije prikazuje kao krug, pravokutnik ili trokut, a noge i ruke dugo nemaju svoju debljinu, već su prikazani ravnom linijom.

Slika 4. *Glavonožac (3,7 g.)*

(Izvor: Herceg i sur. (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*)

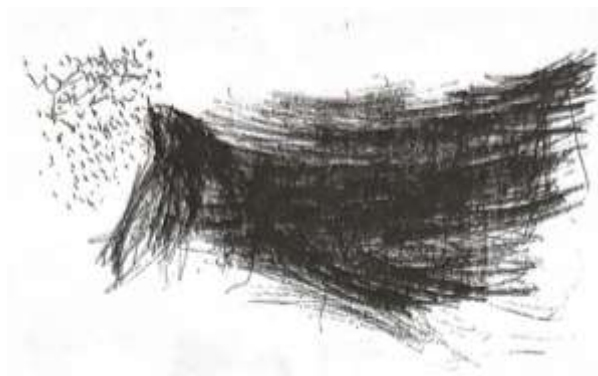
U ovoj fazi, uz ljudski lik, dijete rado crta i druge njemu bliske objekte, npr. kuću, životinje ili ljubimce, stol i stolice, cvijeće i slično (Herceg i sur., 2010).

Slika 5. „Nacrtala sam snjegovića, zeku, drvo i sebe“ (5 g.)

(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje*)

Dijete počinje prikazivati simbole koji predstavljaju akciju, pokret ili taktilne osjete. Tako neki simboli mogu predstavljati žurbu, skakanje, plesanje, zvukove, oluju ili nešto glatko, hrapavo ili oštro (Grgurić i Jakubin, 1996).

Slika 6. *Glatko i hrapavo*, olovka (4,5 g.)

(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje*)

Slika 7. „Moja sestra pleše“, olovka (4 g.)

(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje*)

„U fazi sheme važnu ulogu počinje dobivati dječja vizualna memorija jer sada dijete postaje sposobno dozvati u sjećanje vizualne predodžbe. To je drukčija sposobnost od jednostavna povezivanja sličnosti i svijesti o određenom odnosu između onoga što je nacrtano i nekog objekta ili akcije. U ovoj je fazi dijete sposobno, kad zaželi, reproducirati simbol za neki objekt. Crtež postepeno poprima oblik sve sličniji onomu u zbilji“ (Grgurić i Jakubin, 1996, str. 54).

3.3.Faza razvijene sheme

Faza razvijene sheme započinje u petoj godini i traje do osme godine. U ovoj fazi početne sheme prikazivanja čovjeka i objekata dijete upotpunjuje mnogim detaljima – na glavi prikazuje uši, kosu, obrve i vrat, a na tijelu debljinu nogu i ruku, odjeću, obuću, nakit i drugo. Proširuje se broj tema koje djeca crtaju, npr. ležanje u krevetu, igra loptom, razni oblici rada u kući, vrtiću ili u prirodi (Herceg i sur., 2010).

Slika 8. *Razvijena shema (6,5 g.)*

(Izvor: Herceg i sur. (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*)

Prikaz pokreta je napredniji; počinje prikazom profila glave, pokretom ruku i nogu, savijanjem udova u laktu i koljenu, pa sve do pokreta samoga tijela (Herceg i sur., 2010).

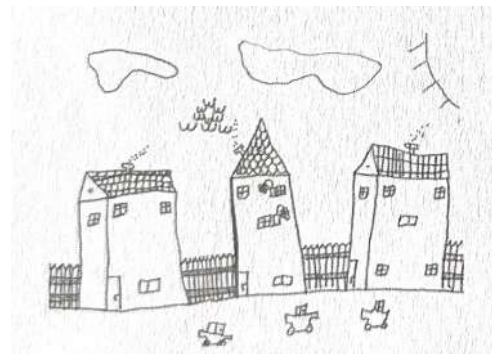

Slika 9. *Početak prikaza pokreta (5,2 g.)*

(Izvor: Herceg i sur. (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*)

Dijete počinje prikazivati prostor koji je obilježen jednom vodoravnom crtom na dnu papira, koja označava zemlju, i vodoravnom crtom na vrhu crteža, koja označava nebo. Daljnjim razvojem dijete dodaje više vodoravnih ili paralelnih crta koje označavaju objekte u drugom

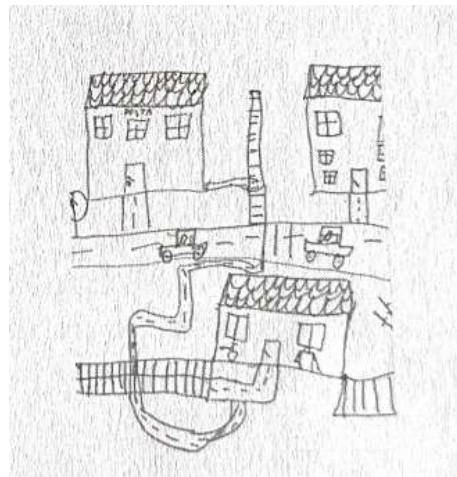
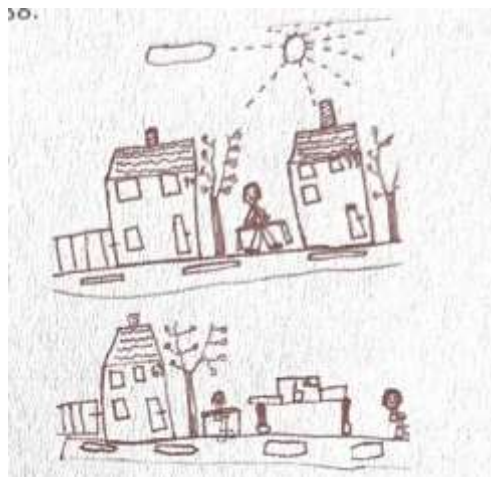
planu. Zatim se pojavljuje podizanje razine zemlje kada se u prikazu objekata javlja pojava prevaljivanja (Herceg i sur., 2010).

Slika 10. Početak prikaza prostora, razbacano (4 g.)

Slika 11. Jedna crta – tlo (4,8 g.)

(Izvor: Herceg i sur. (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*)

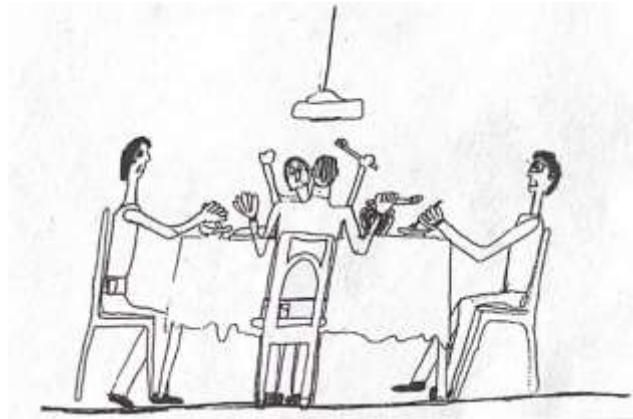
Slika 12. Dvije paralelne crte (5 g.)

Slika 13. Razina zemlje (5,6 g.)

(Izvor: Herceg i sur. (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*)

3.3.1. Faza oblika i pojava

Faza oblika i pojava traje od osme do desete godine. „Ova faza označava bogatije predodžbe djetetova svijeta koje ono stječe preciznijim promatranjem tako da se, osim potpunijeg prikaza figura i objekata, javljaju elementi prikaza pokreta figura, što počinje prikazom profila kao i prikaza prostora“ (Herceg i sur., 2010, str. 55).

Slika 14. *Obitelj za stolom*, olovka (8 g.)

(Izražen profil, pogled s leđa, proporcijски usklađeno, pokreti, linija tla podignuta s ruba papira)

(Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje*)

4. VAŽNOST ODGOJITELJA U MOTIVACIJI DJECE PRILIKOM LIKOVNIH AKTIVNOSTI

U dječjem vrtiću neposredne zadaće odgoja i obrazovanja predškolske djece provode odgojitelji. „Odgojitelj je stručno osposobljena osoba koja provodi odgojno-obrazovni program rada s djecom predškolske dobi i stručno promišlja odgojno-obrazovni proces u svojoj skupini“ (Herceg i sur., 2010, str. 48). Odgojitelj radi na svakodnevnom zadovoljenju dječjih potreba i njihovih razvojnih zadataka te potiče razvoj svakog djeteta prema njegovim individualnim mogućnostima. Odgovoran je za provedbu sadržaja rada s djecom kao i za opremu i didaktička sredstva kojima se koristi u radu. Jednako tako, odgojitelj ima izrazito važnu ulogu u likovnom odgoju djece, odnosno u motivaciji i poticaju djece na razvoj njihove likovnosti.

Prema Herceg i sur. (2010) svaka je aktivnost uvjetovana nekim motivom, a sama aktivnost izazvana motivom naziva se motivacija. Pokretanje stvaralačke energije kod djece, odnosno motivacije za likovnim izražavanjem, prije svega ovisi o odgojitelju. Stvaralački poticaji nastaju odgovarajućim razgovorima između djece i odgojitelja. Razgovor mora biti sukladan ideji likovnog rada, a načini razgovora mogu biti vedri i veseli ili ozbiljni i ilustrativni. Srž prvih poticaja sastoji se od stvaranja što zanimljivijih izričaja koji pobuđuju ideje ili osjećaje djece. Prema autorima Grgurić i Jakubin (1996) svaki odgojitelj treba upoznati raznovrsnost poticaja i metoda i osposobiti se za pravilno odabiranje sadržaja likovnih aktivnosti. Prilikom odabiranja poticaja, odgojitelj treba voditi brigu o psihofizičkom razvoju djece, o likovnim tehnikama i likovno-tehničkim sredstvima koja odgovaraju pojedinoj razvojnoj fazi likovnog izraza i zadacima pojedinog likovnog motiva. Nakon dobre motivacije vrlo je lako s djecom dogovoriti uporabu određenog likovnog materijala i opća odgojno-obrazovna očekivanja. Naime, djeci se nikada ne daju smjernice koje nude gotova rješenja, već je potrebno uz odabrani motiv postaviti neki likovni problem koji će potaknuti djecu na autentična i originalna djelovanja. Aktivnost nikada ne smije biti rezultat naredbe jer je tada aktivnost za dijete neprirodna, kruta i neugodna. Takvom aktivnošću dijete ne izražava svoj puni potencijal, niti ga na taj način može ostvariti. Dakle, aktivnost treba predstavljati postignuće unutarnje potrebe djeteta jer je svojom uključenošću i kreativnim djelovanjem dijete zainteresirano za tijek aktivnosti i postignuća (Herceg i sur., 2010). „Odgojitelj mora biti likovno obrazovan da tolerira i ispravno vrednuje djetetov individualni likovni izraz, jer inače postoji opasnost od sugeriranja, što koči, čak blokira izvornost dječjeg likovnog izraza“ (Grgurić i Jakubin, 1996, str. 107). Dakle, tijekom aktivnosti ili rješavanja nekog problema, uloga je odgojitelja da potiče djecu te da prema procjeni dječjih mogućnosti, dodatno optereti ili olakša neku problemsku situaciju.

On treba preuzeti ulogu „zainteresiranog odraslog“ intervenirajući samo kada se dijete koleba, odnosno kada prepozna potrebu za usmjeravanjem djeteta, a to može postići poticajnim pitanjima poput: „A što s ostalim dijelovima slike?“ ili „Ne bi li bilo bolje upotrijebiti tanki kist?“ itd. Takva je interakcija usmjerena prema ciljevima i potrebama samoga djeteta i nema naređivanja, čime bi se smanjila djetetova angažiranost i kreativnost. Stoga je važno da odgojitelj u likovnom procesu utvrdi kakve su izražajne mogućnosti pojedinoga djeteta i kako će usmjeriti svako dijete na individualni način izražavanja (Grgurić i Jakubin, 1996).

5. LIKOVNA UMJETNOST

„Likovna je umjetnost grana umjetnosti u kojoj se služi likovnim znakovima da bi se izrazile ideje i emocije“ (Herceg i sur., 2010, str. 13). Herceg i sur. (2010) dalje likovnu umjetnost opisuju kao produkt estetske aktivnosti čovjeka kojom nastaje estetski oblikovan izraz, odnosno umjetničko djelo. Smatraju kako je to aktivnost kojoj je cilj prenositi estetski vrijedne poruke u ostvarenim likovnim djelima na druge ljude.

„Likovna umjetnost sastoji se od različitih likovnih područja: crtanja, slikanja, grafike, kiparstva, dizajna, vizualnih komunikacija, arhitekture, urbanizma i hortikulture“ (Herceg i sur., 2010, str. 13). Svako likovno područje podrazumijeva uporabu određene likovne tehnike. Prema Jakubinu (1999) pod pojmom likovne tehnike podrazumijeva se sveukupnost praktičkih umijeća u realiziranju likovne ideje i to određenim materijalima te uz pomoć raznih likovnih instrumentarija, odnosno alata. Prema području rada, likovne se tehnike dijele na tehnike plošnog oblikovanja i tehnike prostorno-plastičkog oblikovanja. Tehnike plošnog oblikovanja dijele se na: crtačke tehnike, slikarske tehnike i grafičke tehnike (Jakubin, 1999).

Crtačke tehnike dijele se na suhe i mokre tehnike. Suhe tehnike su olovka, kreda, ugljen i kemijska olovka, a mokre tehnike su flomaster, tuš-pero, tuš-kist, tuš-drvice, tuš-trska i lavirani tuš.

Slikarske se tehnike također dijele na suhe i mokre. Suhe tehnike su pastel, kolaž, mozaik, vitraj i tapiserija, a mokre su akvarel, batik, gvaš, tempera, ulje i freska (Jakubin, 1999).

Grafičke tehnike podrazumijevaju tehničke postupke otiskivanja i umnožavanja crteža pomoću matrice ili klišeja. Matrica ili klišej je svaka obrađena ploča s koje se vrši otiskivanje grafičkih listova, tj. grafika. Matrica može biti od kamena, metala, linoleuma, drveta ili raznih drugih materijala. Prema načinu obrade matrice, grafičke tehnike dijele se na tehnike visokog tiska, tehnike dubokog tiska, tehnike plošnog tiska i tehnike propusnog tiska. Tehnike visokog tiska su drvorez, linorez, gipsorez i kartonski tisak. U tehnike dubokog tiska ubraja se bakrorez, suha igla, mezzotinta, bakropis i akvatinta. Tehnike plošnog tiska su: litografija i monotipija, a tehnika propusnog tiska je sitotisak (Jakubin, 1999).

Prostorno-plastičke tehnike i materijali dijele se na kiparske i arhitektonske. Kiparski su materijali glina, drvo, kamen, gips, metal, plastične mase, žica i razni neoblikovani materijali. Ti se materijali oblikuju modeliranjem, građenjem, tesanjem, klesanjem, lijevanjem i slično (Jakubin, 1999).

Arhitektonski, odnosno građevinski materijali dijele se na tradicionalne i suvremene materijale. Tradicionalni materijali su kamen, beton, drvo, opeka, staklo, itd., a suvremeni

materijali su željezo, čelik, aluminij, staklo, armirani beton i sl. Ovi se materijali koriste kao konstruktivni materijali pri gradnji arhitektonskih objekata (Jakubin, 1999).

6. KIPARSTVO

Kiparstvo je umjetnost oblikovanja volumena u prostoru. Kiparstvo je umjetnička tehnika koja za likovno izražavanje koristi različite materijale – glinu, kamen, metal, drvo, staklo, srebro, zlato i druge pogodne materijale za plošno ili trodimenzionalno oblikovanje (Tanay i Kučina, 1995). Jakubin (1999) kiparstvo opisuje kao umjetnost oblikovanja volumena u prostoru. Oblikovanjem, odnosno modeliranjem likovni se doživljaj izražava formom u nekom materijalu, a izražajni elementi modeliranog djela su volumen, linija, prostor, ploha i površina. Kada je riječ o volumenu, podrazumijevaju se razni i bezbrojni prostorni oblici. Svaki prostorni oblik ima svoj obujam i zapreminu, pa se tako volumen može definirati kao obujam ili zapremina nekog tijela u prostoru. Volumen može posjedovati unutarnji prostor, primjer lopte, ili biti zbijen i ispunjen nekom materijom. Volumen koji je zbijen i ispunjen nekom tvari ili materijom zove se masa, a kao primjer možemo navesti kamen, ciglu, jaje, drvo, komad gline i sl. Prema svojim svojstvima volumen može biti: pun, prošupljen, jednostavan, složen, mali, veliki, obli, uglati, statičan, dinamičan, raščlanjen ili usmjeren u različitim smjerovima (Jakubin, 1999). Prema Nenadić-Bilan (1986/87) volumen je oblikovan plohamo koje mogu biti hrapave, glatke, zaobljene i slično. Te plohe kontinuirano zatvaraju zamišljeni oblik. „Plohe mogu biti usmjerene u različitim pravcima i sastajati se u oštrim ili zaobljenim bridovima. Ako ploha kontinuirano teče, onda modeliranom dijelu daje relativnu statičnost. Međutim, ako je volumen izlomljen u nekoliko ploha, dobiva se dojam dinamičnosti i aktivnog odnosa s prostorom“ (Nenadić-Bilan, 1986/87, str. 269). Površina modeliranog djela, odnosno njegova tekstura, otkriva karakter i podatnost materijala s kojim je oblikovano. Ako je djelo oblikovano npr. lijevanjem bronce, onda je površina glatka i sjajna.

„Bilo da je građeno od kamena, isklesano od mramora, izliveno u bronci, premazano lakom, izgravirano u bakru ili drvetu, umjetničko djelo samo je prividno nepokretno. Ono izražava želju za postojanošću, ono predstavlja jedan zastoj u vremenskom poticanju koji, međutim, pripada prošlosti. Ustvari, djelo se rađa kao posljedica jedne i predstavlja pripremu nove promjene“ (Fosijon, 1964, str. 11).

6.1. Podjela kiparstva

Kiparska djela dijele se, prema stupnju plastičnosti, na punu plastiku i reljef.

6.1.1. Puna plastika

„Puna plastika se oblikuje kao tijelo u prostoru koje se može sagledati sa svih strana. Puna plastika može se podijeliti na kip, statuu ili na mobil“ (Jakubin, 1999, str. 62). To su trodimenzionalne forme u prostoru koje svojom masom zauzimaju stvarni prostor, prožimaju ga, prostor prolazi kroz njih, ostaje zarobljen u njima ili se u svom interaktivnom odnosu dopunjuju.

Puna se plastika prema osnovnim likovnim karakteristikama, a s obzirom na odnos mase i prostora, može podijeliti na: monolitnu ili apsolutnu masu, udubljeno-ispupčenu masu, prošupljenu masu, plošno istanjenu masu i linijski istanjenu masu.

a) Monolitna ili apsolutna masa

Monolitna ili apsolutna masa predstavlja volumen koji je potpuno zatvoren i ispunjen određenom materijom. Izrađen je iz jednog komada, a ostavlja dojam ispunjenosti i cjelovitosti. Prostor ga potpuno okružuje i ne ulazi u njega.

Slika 15. Constantin Brancusi, *Muza*; *Monolitna ili apsolutna masa*

(Izvor: <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/volumen.htm>)

b) Udubljeno-ispupčena masa

Udubljeno-ispupčena masa dobiva se kada se u nekoj apsolutnoj masi uradi udubljenje ili ispupčenje. Tako u udubljene dijelove mase ulazi prostor, a ispupčeni dijelovi izlaze iz mase u prostor. Time je narušen čisti apsolutni oblik.

Slika 16. Hans Arp, *Oluk*, 1949. kamen; *Udubljeno-ispupčena masa*
(Izvor: Jakubin, M. (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike. Temeljni pojmovi.*)

c) Prošupljena masa

Prošupljena masa nastaje kada prostor duboko prodre u masu ili je skroz prošupljuje stvarajući duboke udubine i rupe. Prostor poprima sve aktivniju ulogu, a masa se smanjuje.

Slika 17. Ante Jakić: *Nutrina II*, 1970. drvo; *Prošupljena masa*

(Izvor: Jakubin, M. (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike. Temeljni pojmovi.*)

d) Plošno istanjena masa

Plošno istanjena masa nastaje kada se određena masa istanji tako da se od nje dobiju plohe koje imaju određenu debljinu. Kod plošno istanjenih masa prostor dolazi do izražaja, a masa se u odnosu na prostor smanjuje.

Slika 18. Max Bill, *Ploha bez kraja*, 1952-1956. bronca; *Plošno istanjena masa*

(Izvor: Jakubin, M. (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike. Temeljni pojmovi.*)

e) Linijski istanjena masa

Linijski istanjena masa je istanjena masa određenog materijala koja podsjeća na crtu ili liniju. Oblici koji su načinjeni od linijski istanjene mase posjeduju vrlo malo mase, ali ipak tvore trodimenzionalni volumen.

Slika 19. Alberto Giacometti: *Čovjek koji pokazuje*, 1947.; *Linijski istanjena masa*

(Izvor: <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/volumen.htm>)

6.1.2. Reljef

Reljef je grana kiparstva u kojoj se masa oblikuje na plohi i tako se stvara privid prostora i volumena. Jakubin (1999) reljef dijeli u tri grupe: visoki reljef, niski reljef i uleknuti reljef.

a) Visoki reljef

Visoki reljef nastaje kada su izbočenja na podlozi velika, a oblici su samo djelomično vezani uz podlogu. Volumen izlazi iz plohe u prostor, a prostor se provlači kroz oblike do podloge.

Slika 20. Juraj Dalmatinac, *Ljudske glave na šibenskoj katedrali sv. Jakova*, 15.st. kamen;
Visoki reljef

(Izvor: Jakubin, M. (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike. Temeljni pojmovi.*)

b) Niski reljef

Niski reljef predstavlja vrlo niska izbočenja na plohi. Promatra se kao slika jer je više dvodimenzionalan nego trodimenzionalan.

Slika 21. Carlos V., Alhambra, *Niski reljef*

(Izvor: <https://proleksis.lzmk.hr/43685/>)

c) Uleknuti reljef

Uleknuti reljef nastaje kada se neki prikaz udubljuje, urezuje ili ukleše u neku plohu. Dakle, na plohi se nalaze plitka udubljenja bez izbočenja.

Slika 22. Amenhotep IV. s Nefretete, 1360. g. p. n. e.: *Uleknuti reljef*
(Izvor: <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/obrazovniweb/masa09.htm>)

7. TEHNIKE PROSTORNO-PLASTIČKOG OBLIKOVANJA

Tehnike i materijali prostorno-plastičkog oblikovanja dijele se na kiparske i arhitektonske, a u odgoju i obrazovanju na tehnike modeliranja i tehnike građenja. Materijali prisutni u kiparstvu su glina, drvo, gips, kamen, metal, plastične mase, žica i mnogi drugi materijali. Ti se materijali oblikuju modeliranjem, građenjem, klesanjem, tesanjem, lijevanjem itd. Prilikom obrade pojedinih materijala važnu ulogu ima kiparev odnos prema materijalu jer on određeno svojstvo materijala, kao npr. tvrdoću kamena, mekoću gline ili strukturu drveta, može poštovati i naglasiti, a može je i negirati. Arhitektonski, odnosno, građevinski materijali dijele se na tradicionalne i suvremene materijale. Tradicionalni materijali su kamen, drvo, opeka, beton i staklo, a suvremeni materijali su željezo, staklo, čelik, aluminij, armirani beton itd. Navedeni materijali uglavnom se koriste pri gradnji arhitektonskih objekata (Jakubin, 1999).

7.1. Glina

„Glina je fino-zrnata vrsta zemlje koja nastaje raspadanjem stijena, posebno stijena nazvanih glinenac“ (Jakubin, 1999, str. 209). Glina se dijeli na primarne gline i sekundarne gline. Primarna glina, kaolin ili porculanska zemlja, služi za izradu pravog porculana. Sekundarna glina, ilovača ili lončarska glina, najpogodnija je za izradu keramike. Lončarske gline mogu biti različitih kvaliteta, a razlikujemo ih po boji. Kvalitetna glina je sive, svjetlosive, žute i plave boje, dok je manje kvalitetna glina žute, smeđe ili crvene boje. U radu s djecom najčešće se koristi lončarska glina.

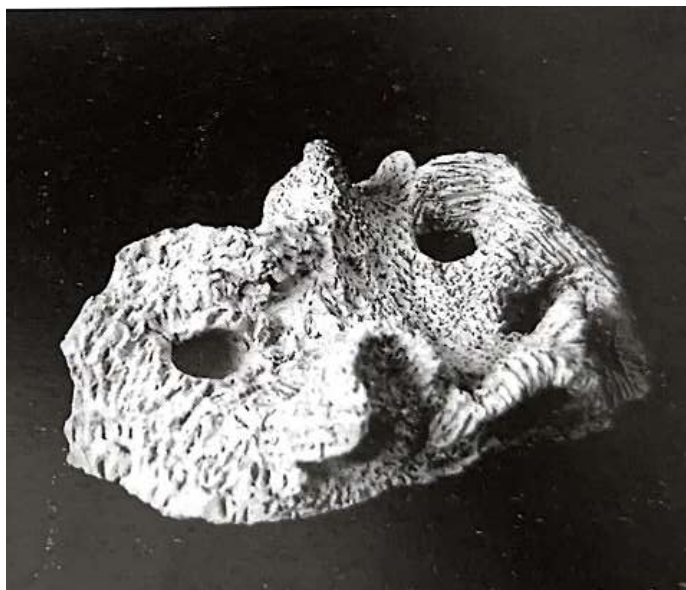
„Glina je najpodatniji materijal u plastičkom oblikovanju“ (Jakubin, 1999, str. 211). Zbog njezinog mekanog i plastičkog karaktera, moguće je ostvariti likovno bogate teksture, od glatkih do raznoliko hrapavih. Za postizanje takvih tekstura upotrebljavaju se različita likovno-tehnička pomagala poput čačkalica, drvenih daščica i metalnih šiljaka. Uz pomoć tih pomagala, ubadanjem, grebanjem ili utiskivanjem, ostvarujemo teksture najrazličitijih plastičkih grafizama. Oblici u glini suše se na zraku, a zatim se osušeni peku u keramičkim pećima. Pečenjem se glina stvrdne, dobiva sjajnu površinu i promijeni boju.

Slika 23. *Svijećnjak, oslikana i pečena glina*
(Izvor: autorski rad)

Slika 24. *Šalica, oslikana i pečena glina*
(Izvor: autorski rad)

Slika 25. *Plastične teksture: Morska spužva, glina (studentski rad)*
(Izvor: Jakubin, M. (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike. Temeljni pojmovi.*)

7.1.1. Modeliranje glinom

„Modeliranjem oblika smatra se sve što je ručno izrađeno – građenjem, utiskivanjem, rezanjem ili sastavljanjem šupljih otvorenih ili zatvorenih glinenih oblika“ (Kučina, 1972, str. 30).

Modeliranje je osnovna tehnika rada glinom, a sama riječ modelacija znači oblikovanje. Glina za modeliranje mora biti podatna, odnosno mekana i vlažna tako da se dlanovima može lako gnječiti i prstima savijati. Modeliranje podrazumijeva oblikovanje od jedne glinene mase, odnosno jednog komada gline koji se oblikuje gnječenjem, savijanjem, izvlačenjem mase, prošupljivanjem, utiskivanjem itd. (Jakubin, 1999). Oblici se pri modeliranju mogu mijenjati kretanjem, savijanjem, sabijanjem i istezanjem mase. Tanay (1995) smatra da je, u radu s djecom, za oblikovanje cjelovitih oblika najbolje upotrebljavati glinu jer ona djeci omogućuje uočavanje cjelovitosti volumena i mase.

Slika 26. *Izmodelirani oblik od jedne glinene mase; Cvijet, glina (studentski rad)*
(Izvor: Jakubin, M. (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike. Temeljni pojmovi.*)

7.1.2. Građenje glinom

Građenje glinom sastoji se od dva različita postupka: oduzimanja od mase i dodavanja, odnosno građenja oblika. Kod oduzimanja od mase prvotno se izrađuje određeni oblik od kojega se zatim oduzimaju pojedini dijelovi. Urezivanjem i izrezivanjem različitih oblika nastaju udubljenja i prošupljenja. S druge strane, kod dodavanja, odnosno građenja oblika, najprije se oblikuju različiti manji oblici koji se potom slažu u jednu cjelinu. Tijekom spajanja oblika potrebno ih je čvrsto spojiti utiskivanjem ili dodavanjem gline na spojeve dvaju oblika (Jakubin, 1999).

Slika 27.

Kompozicija oblika oduzimanjem od mase, glina (studentski rad)
(Izvor: Jakubin, M. (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike. Temeljni pojmovi.*)

Slika 28.

Kompozicija valjkastih oblika, građenje oblicima, glina (studentski rad)
(Izvor: Jakubin, M. (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike. Temeljni pojmovi.*)

7.2. Glinamol

Glinamol je po svojim karakteristikama sličan glini. On je proizvedena umjetna masa. Kada se glinamol osuši, stvrdne se i dobiva čvrstoću te se ne mrvi i ne puca tako lako. Naime, ako oblik pukne, moguće ga je zalijepiti univerzalnim ljepilom. Osušeni glinamol može se i brusiti brusnim papirom kako bi se dobila lijepa i glatka površina. Glinamol, za razliku od gline, pri radu ne prlja ruke. Suši se brže od gline, a time dolazi do pucanja i krutosti tijekom rada, čime se gubi na elastičnosti i teže je njime modelirati. Tada ga je potrebno zamotati u dobro navlaženu krpu i najlonsku vrećicu kako bi u sebe primio vlagu i time postao elastičniji.

Glinamolom se uglavnom izrađuju minijaturni oblici, kao i mali predmeti primijenjene umjetnosti. Glinamol se ne peče, a u sušenom ga je obliku moguće bojiti temperama ili raznim lakovima u boji. Temperu je kasnije potrebno lakirati kako se ne bi skidala, a boje će ujedno dobiti i jači intenzitet i sjajnu površinu. Glinamol svojom elastičnošću i čvrstoćom koju dobiva sušenjem omogućuje izradu oblika plitkog reljefa ili pune plastike, odnosno izradu oblika plošno istanjene mase ili oblika linijski istanjene mase (Jakubin, 1999).

7.3. Plastelin

Plastelin je obojena umjetna masa. Proizvodi se u svim bojama, te u crnoj i bijeloj (ne)boji. Plastelin je vrlo podatan materijal za modeliranje, posebno zato što ne prlja ruke, kao ni glinamol. Ukoliko se nalazi na hladnom mjestu, plastelin se stvrdne i ukruti te njime nije moguće raditi. Tada ga je potrebno staviti na toplije mjesto ili ga zagrijati rukama – gnječenjem, čime će ponovno dobiti na elastičnosti. Tijekom modeliranja jednog oblika treba upotrebljavati jednobojni plastelin kako bi se izrazila plastičnost. Ako dođe do miješanja više boja, tada zbog šarenila plasticitet, odnosno volumen oblika ne dolazi do izražaja, a svijetlo i sjena koji daju posebnu vrijednost trodimenzionalnom obliku izgubit će se u šarenilu boja. Dakle, plastelin u boji međusobno se kombinira tako što se jedan oblik izmodelira u jednoj boji, drugi u drugoj boji, a onda se grade prostorni oblici ili likovne kompozicije postavljanjem jednog oblika do drugog, u nizove ili skupove. Tako se volumenom mogu izraziti i koloristički odnosi u prostoru (Jakubin, 1999).

7.4. Gips

„Gips se u kiparstvu koristi prvenstveno za izradu kalupa za lijevanje skulptura u bronci ili izradu lijevane gipsane skulpture“ (Jakubin, 1999, str. 2016). Kako bi se izradila gipsana skulptura, prvo je potrebno izraditi model u glini za izradu odljeva. Kada je glinena skulptura gotova, slijedi izrada kalupa. Kalup se izrađuje tako da se model iz gline obloži debelim slojem gipsa. Kalup se radi u nekoliko dijelova kako bi se lakše skinuo s glinenog modela. Kalup se iznutra premazuje uljem da se za njega ne zalijepi gips od kojeg će se djelo ljevati. Kalup se zatim ponovno sastavi i u njega se ulijeva gips. Kad se gips stvrdne, kalup se otvori i iz njega se izvadi odljev gipsane skulpture. Odljev se potom može doraditi, može ostati bijeli ili se može patinirati, odnosno prevući različitim obojenim sredstvima koja bijelom gipsu daju tamnije tonove. U radu s djecom predškolske i školske dobi, na isti se način mogu izrađivati razni reljefi i pune plastike.

7.5. Bronca

Bronca, kao likovni materijal, uglavnom služi za izradu brončanih kipova. Brončani kip nastaje sličnim postupkom kao i gipsana skulptura. Dakle, prvo se izrađuje model u glini, a zatim gipsani kalup. Kalup se s unutarnje strane prevuče rastopljenim voskom, a unutrašnjost se ispuni tzv. „jezgrom“ koja se sastoji od mješavine tučene opeke i gipsa. Kad se jezgra stvrdne, kalup se odvoji od voska, a vosak ostaje slijepljen s jezgrom. Nakon toga montiraju se cijevi kroz koje će se ulijevati rastopljena bronca, a zatim se čitava skulptura obavije smjesom tučene opeke i gipsa i stavi se sušiti. Vosak se topi, čime se oslobađa mjesto za broncu koja se ulijeva kroz prethodno montirane cijevi. Kad se bronca stvrdne, odstrani se vanjski sloj i jezgra načinjena od smjese gipsa i opeke i tako se dobiva šuplji brončani odljev. Nakon toga slijedi uklanjanje tragova spojeva kalupa i kanala za kolanje bronce i zraka te dotjerivanje skulpture. Nastale šupljine pri lijevanju ispunjavaju se brončanim „čepovima“, odstranjuju se kanali, a površine se prema potrebi izjednačuju brušenjem. Taj se postupak dorade naziva cizeliranje. Brončani kip se u daljnjem postupku može patinirati ili glačati. Patiniranjem se dobivaju tamniji brončani tonovi, dok se glačanjem dobiva sjaj i boja odlivene bronce (Jakubin, 1999).

7.6. Drvo

U likovnoj se umjetnosti drvo često koristi kao kiparski materijal, a mekanije vrste drva, poput lipe, javora, bora, vrbe i jele, mogu se koristiti za plastično oblikovanje u radu s djecom. Osnovni način obrade drva jest tesanje (rezanje), odnosno odstranjivanje suvišnoga kako bi se postigao željeni oblik. Drvo se može obraditi grubo i rustikalno ili izgllačati finom obradom. Može se ostaviti prirodna boja drveta ili se obojiti raznim bajcevima za drvo, polirati, bojiti i lakirati (Jakubin, 1999).

7.7. Kamen

„U kiparstvu se upotrebljavaju različite vrste kamena, od mekih pješčanika do različitih vrsta mramora. Kamen ima svoj specifični karakter, tvrdoću, boju, šupljikavost, zgusnutost i težinu, što utječe na likovni karakter djela“ (Jakubin, 1999, str. 219). Karakter djela također ovisi i o obradi kamena. Načinom klesanja i obradom površine stvara se specifičan skulpturalni govor.

7.8. Žica

„Žica je vrlo pogodan materijal za likovno izražavanje i stvaranje. U likovnom smislu ona predstavlja prostornu crtu“ (Jakubin, 1999, str. 220).

Dakle, žicom se prvenstveno stvara prostorni crtež, a prostorni se crtež ostvaruje presavijanjem i usmjeravanjem žice u svim smjerovima u prostoru kako bi se dobio trodimenzionalni oblik, odnosno volumen tijela, a ne samo njegov obris. Pri oblikovanju žicom mogu se kombinirati žice različitih materijala, debljina i boja. Međusobnom kombinacijom debelih i tankih, tvrdih i mekih žica dolazi do izražavanja linearnih kontrasta i karaktera prostornih crta. Također, kombinacijom žica u boji ostvaruje se prostorni crtež gdje je boja, uz crtu, novi likovni element. Zbog njezine elastičnosti, žicom je moguće stvoriti različite oblike apstraktnog i figurativnog karaktera.

7.9. Lim, aluminijska i bakrena folija

„U likovnom oblikovanju često se koristi lim te aluminijske i bakrene folije“ (Jakubin, 1999, str. 222). Grgurić (2003) navodi kako je aluminijska folija veoma pogodan materijal za reljefno likovno izražavanje. Folija je mekana te se može lako oblikovati. Folije se uglavnom koriste za izradu plitkih i uleknutih reljefa. Za izradu plitkih reljefa folije ili tanki limovi likovno se obrađuju s naličja ili se može intervenirati s lica kako bi se postigla veća plastičnost, dok se za izradu uleknutih reljefa radi s lica. Reljefi se izrađuju u dvije etape. Prvo se izradi reljef, a zatim slijedi patiniranje kako bi se uklonila sjajna površina te ujedno naglasila ispučenost reljefa.

7.10. Papir-plastika

Pod pojmom papir-plastika podrazumijeva se prostorno-plastičko, odnosno trodimenzionalno oblikovanje papirom. Papir je kao materijal, zbog lake dostupnosti, niske cijene, praktičnosti i jednostavnosti, našao posebno mjesto u prostorno-plastičkom oblikovanju. Papir je veoma podatan materijal i može ga se oblikovati na mnogo načina. Različitim urezivanjem, presavijanjem i lijepljenjem papira mogu se oblikovati različiti likovno jezični sadržaji. Prema Jakubinu (2003) najkvalitetniji papir je bijeli crtački papir koji je vrlo elastičan; pri savijanju ne puca i dovoljno je čvrst za oblikovanje. Od njega se režu plohe i razni oblici kojima se daljnjim rezanjem, lomljenjem i presavijanjem oblikuju reljefi ili puna plastika.

„Oblikovanje papirom nema granica, njegove su mogućnosti neiscrpne – proširuje likovne spoznaje, razvija iskustvo i obogaćuje likovni izraz svakoga tko se njime izražava“ (Grgurić, 2003, str.13).

7.11. Kaširana papir-plastika

Papir-plastika može se oblikovati i kaširanjem, odnosno sljepljivanjem slojeva novinskog papira. Novinski papir se najprije gužva, a zatim se manji ili veći oblici lijepe na temeljnu figuru pomoću ljepljive trake. Osim papira može se koristiti i karton za izradu detalja. Kada se dobije željeni oblik, manji se komadi novinskog papira premazuju ljepilom i lijepe se na kreirani oblik. Ljepilo se dobiva miješanjem drvofiksa s malo vode ili prokuhavanjem brašna i vode. Potrebno

je složiti što više slojeva lijepljenog papira kako bi oblik bio što čvršći. Kada je oblik potpuno suh, može se ukasiti i oslikati raznim bojama (Grgurić, 2003).

7.12. Oblikovanje didaktički neoblikovanim materijalima

Didaktički neoblikovanim materijalima smatraju se različiti elementi i predmeti izgrađeni od različitih materijala koji su izgubili uporabnu vrijednost i namjenu. To mogu biti različiti otpadci željeza, papira, plastike, drveta, metala i sl. Ti se materijali ne kupuju, već se sakupljaju. Kada ih se skupi u dovoljnoj količini, započinje istraživanje njihovih oblika i mogućnosti. Nakon istraživanja mogućnosti materijala, započinje kombiniranje, variranje i građenje novih kompozicija. U tom procesu mogu se kombinirati različite vrste materijala. „Složeni u nove kompozicije dosadašnji oblici gube svoju uporabnu vrijednost i namjenu te dobivaju novu, likovnu vrijednost“ (Grgurić, 2003, str. 112).

Rad didaktički neoblikovanim materijalima utječe na razvoj mišljenja. Kreativnost započinje traženjem odbačenoga materijala, nastavlja se istraživanjem njegova oblika, kvalitete i tehničkih mogućnosti te na kraju građenjem kompozicija u prostoru.

„Različiti predmeti gube prijašnju namjenu te nakon građenja u novu harmoničnu i dinamičnu kompoziciju dobivaju nove likovne vrijednosti“ (Grgurić, 2003, str. 112).

8. PROSTORNO-PLASTIČKO OBLIKOVANJE U RANOM I PREDŠKOLSKOM ODGOJU

Prostorno-plastičke tehnike i materijali dijele se na kiparske i arhitektonske, a u odgojno-obrazovnom radu na tehnike modeliranja i tehnike građenja. U odgojno obrazovnom procesu, u području modeliranja koriste se glina, glinamol, plastelin, žica, papir i slično, a u području građenja koriste se papir, drvo, karton, žica i razni didaktički neoblikovani materijali (Jakubin, 1999).

„Jedan od zadataka likovnog obrazovanja jest razvijanje kreativnih sposobnosti motiviranih emocijama i izraženih motorikom“ (Grgurić, 2003, str. 9). Razvoj kreativnih sposobnosti i estetskog senzibiliteta predškolske djece razvija se crtežom, bojom, ali jednako tako i formom u prostoru. Upravo u izazivanju te motorne ekspresije veliku ulogu u likovnom izražavanju djece predškolske dobi ima oblikovanje u prostoru. Nenadić-Bilan (1986/1987) tvrdi kako se dijete lakše i uspješnije izražava oblikovanjem u prostoru nego oblikovanjem na plohi, zato što je predmete iz svakodnevnog okoline, trodimenzionalne predmete, lakše predočiti modeliranim dijelom nego izražavanjem na plohi. Naime, kada dijete želi nacrtati neki predmet, javlja se problem kako njegovu trodimenzionalnost smjestiti i prikazati na dvodimenzionalnoj plohi, a to nije slučaj u modeliranju jer je modeliranjem djetetu lakše oblikovati neki predmet. Spoznaja da može oblikovati različite materijale i tako na vizualan način izraziti vlastite osjećaje i spoznaje, djetetu predstavlja izrazito veliko zadovoljstvo. Naime, rad tehnikama prostorno-plastičkog oblikovanja zahtjeva veću pripremu odgojitelja, radnog materijala, mjesta gdje će se oblikovati ili modelirati i, naravno, pripremu djece.

Dječji radovi nastali modeliranjem reflektiraju zakonitosti njihovog likovnog razvoja, jednako kao i radovi nastali crtanjem ili slikanjem na dvodimenzionalnoj plohi. U tom smislu postoji paralela između faza razvoja dječjeg crtanja i modeliranja. Tako na početku dječjeg likovnog razvoja (u fazi šaranja), prilikom modeliranja dijete upoznaje i istražuje materijal kroz igru, pa tako udara glinu dlanovima, gnječi je prstima i šakama, rastavlja je i sastavlja. Kada dijete počinje crtati krug, istovremeno počinje modelirati prve glinene loptice. Kao i prvi krug, tako i prva glinena loptica djetetu predstavlja sve predmete iz njegove okoline – ona predstavlja svaku pojavu i oblik. U sljedećoj fazi djeca bolje manipuliraju neoblikovanim materijalima, kombiniraju štapiće u nove oblike, zakrivljuju ih, sastavljaju više štapića u jedan oblik itd. Slijedi oblikovanje plohe dvodimenzionalnog oblika koja omogućuje bogatije izražavanje. Tu plohu dijete kombinira s izvučenim valjcima i lopticama što omogućuje kompleksnije likovno izražavanje.

„Modelirajući dijete mora svladati i materijal koji oblikuje, ali i ono što želi prikazati. Za predškolsko dijete ovo nije ni malo lagan zadatak. Međutim, upravo ova izvjesna teškoća čini modeliranje tako privlačnim. U svladavanju ovog izazova djeca doživljavaju zadovoljstvo koje bi sigurno izostalo da se radilo o laganom zadatku. Relativno nepoznavanje materijala i teškoće pri oblikovanju još jače usmjeravaju dijete na predmet rada i povećavaju njegovu moć koncentracije. Radom na materijalu razvija se fina motorika, djeca su psihički i fizički aktivna, stječu se mnoge spoznaje. Dijete također stječe i utvrđuje vlastiti osjećaj za prostor i volumen“ (Nenadić-Bilan, 1986/87, str. 270).

U procesu prostornog oblikovanja, svako dijete ima svoj tempo rada i zato ga se ne smije požurivati ili prekidati u radu. Dijete vrlo često u tom procesu zna potpuno uništiti modelirano djelo, ali odmah nakon toga započeti novo. Iz tog razloga, modeliranje ima veliku prednost u radu jer se modelirani oblik uvijek može popraviti – dodati mu nešto što će se bolje uklopiti, ili pak sve zgnječiti i preoblikovati. To su mogućnosti koje ne postoje u radu s drugim likovno-tehničkim sredstvima, a uz to, korištenu glinu, glinamol ili plastelin uvijek se može ponovno upotrijebiti, pa je takav rad ujedno i ekonomičan.

8.1. Materijali i modeliranje u prostorno-plastičkom oblikovanju kod djece rane i predškolske dobi

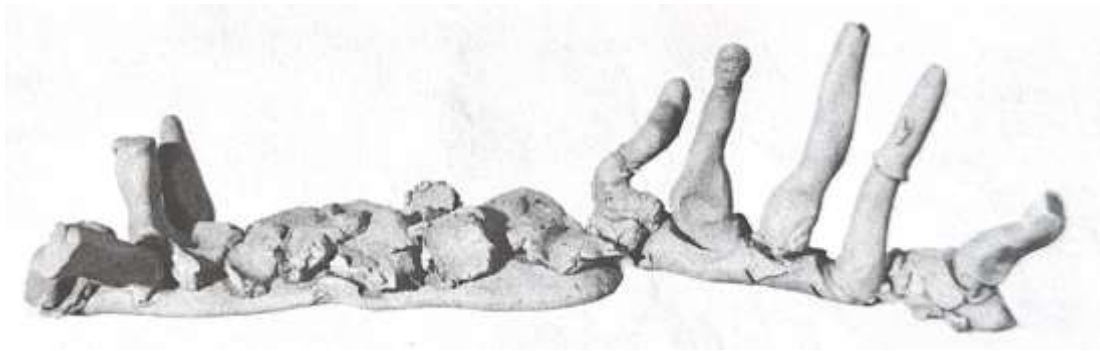
Prema Nenadić-Bilan (1986/87), da bi se likovni doživljaj izrazio i realizirao, mora postojati njegov operativni nosilac, a tu funkciju posjeduje likovni materijal koji svojom konkretnošću omogućuje da se ostvari zamišljena ideja. Svaki materijal ima određena svojstva o kojima ovisi način oblikovanja te svaki od njih pruža neograničene mogućnosti za razvoj likovnih sposobnosti djece predškolske dobi. Za rad s predškolskom djecom u modeliranju se najčešće koriste glina, plastelin, papir, mekana žica, karton, tekstilni otpadci, odbačeni bezvrijedni materijali, čepovi, vrpce, industrijska ambalaža itd. Vrijednost tih materijala jest u tome što pružaju široke mogućnosti obrade. Ti materijali svojom nedovršenošću, odnosno neoblikovanošću „pozivaju“ dijete na rad i oblikovanje. Jednako tako, Tanay (1995) tvrdi da tehnike prostorno-plastičkog oblikovanja djeci omogućuju izražavanje modeliranjem u plastelinu i glini, građenje papir-plastikom, građenje oblika žicom, kao i građenje oblika daščicama i elementima ambalaže. Rad s tim materijalima usmjeren je na postupke modeliranja, kombiniranja, variranja i razlaganja odnosa volumena i prostora što utječe na razvoj vizualnog i taktalnog opažanja.

8.1.1. Glina u radu s djecom rane i predškolske dobi

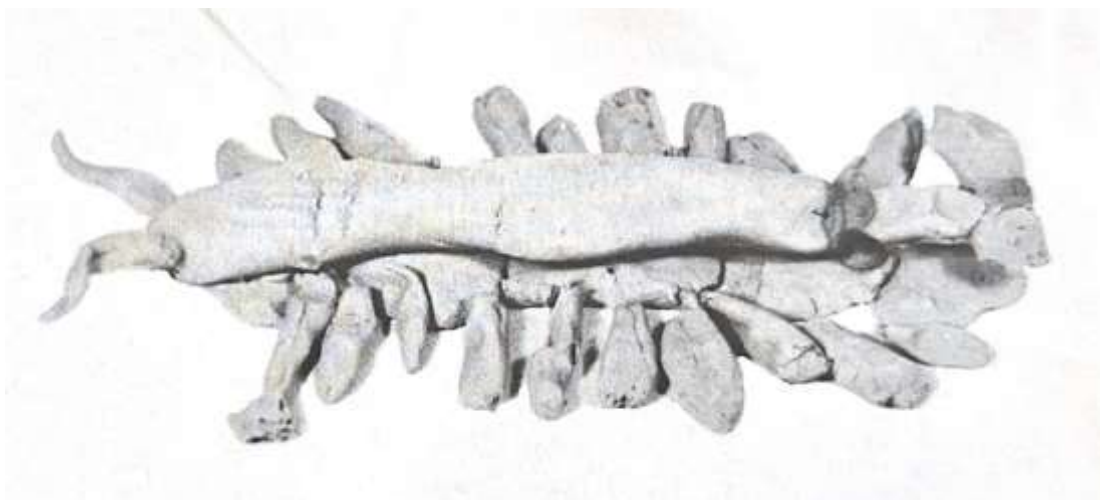
„Glina je izuzetno vrijedan materijal koji je najpogodniji za oblikovanje u prostoru. Mekana je, pokretljiva, podatna i elastična, pa omogućuje oblikovanje različitih formi (od najtanjih do najpunijih). Lako se prepušta ruci, a dijete je oblikuje dlanovima i prstima. Manipulirajući s glinom, dijete upoznaje njena svojstva i strukturu. Ono može osjetiti njenu masu (volumen) i plasticitet. Tako manipuliranje s glinom pomaže razvoju taktilnosti jer dijete u isto vrijeme angažira obje ruke“ (Nenadić-Bilan, 1986/87, str. 272).

Belamarić (1987) tvrdi kako u prvom susretu s glinom djeca pokazuju veliki interes za sam materijal. Djeca glinu gnječe, mijese, udaraju i uživaju u dodiru s tim podatnim materijalom. Djeca u igri s glinom otkrivaju da glinu mogu stanjivati, poravnavati, valjati, utiskivati, spajati i otkidati. Kao što je prethodno navedeno u tekstu, kada djeca zadovolje i ispune potrebu za taktilnim iskustvom s glinom, u dobi od druge do četvrte godine, počinju stvarati prve oblike i to mogu biti jednostavni otkinuti i neoblikovani komadići, kuglice ili štapići. Kuglice, štapići i pločice tri su osnovna oblika u dječjoj plastici, a razlika u njihovim oblicima svjedoči da je dijete uočilo razlike među oblicima koje je promatralo. Osim samim oblikom, razlike se mogu označiti i različitim položajem i kombiniranjem osnovnih oblika. Svaki taj oblik, kao i kod crtanja, djetetu postaje simbol za neki konkretan oblik ili pojavu, pa tako neoblikovan komad gline djetetu može postati simbol npr. kuće, cvijeta ili bilo kojeg drugog predmeta. U dobi od četvrte do pete godine, od navedenih elemenata, djeca počinju graditi sve složenije simbole od gline na isti način i iz istih razloga kao što to čine u crtežima. Belamarić (1987) navodi primjer; dok bi za mlađe dijete jednostavan štapić ili štapić s jednom ili više kuglica predstavljao soma, dijete u ovoj dobi počinje istraživati njegove bitnije dijelove, pa tako gradi soma kombiniranjem raznih oblika i dodaje razne detalje (*Slika 29*). „Izdužena i spljoštena pločica je tijelo soma, komadići nalijepljeni na nju obilježavaju pjege na leđima soma. Iz pločice se pruža dugi valjak koji služi kao nosač za pet okomito usađenih oblika koji znače peraje soma, poredanih na neobičan i svakako ne vizualan način. Na suprotnoj strani malim je oblicima naznačena glava, a iza nje tri ticala. Stvarne podatke dijete je prekomponiralo u novi oblik“ (Belamarić, 1987, str. 191). U dobi od pete do šeste godine, oblici u glini postaju određeniji, čvršći i svojim se proporcijama približavaju stvarnim vizualnim vrijednostima. Dijete u ovoj dobi više ne zadovoljava simbolični iskaz oblika te ono počinje tragati za onim što nekom obliku daje karakter. Za razliku od mlađeg djeteta, „...starije dijete pravi dugo tijelo soma koje je zaobljenije u predjelu glave, a uže pri repu sastavljenom od dviju simetrično postavljenih peraja. Ticala na glavi djeluju nježno i savitljivo. Za podlogu na kojoj leži som dijete kaže da

je voda, a mali mu komadići uokolo znače gibanje vode kada som kroz nju prolazi. Time svom obliku dijete daje i stvara prirodnu sredinu i usput nalazi način kako da izrazi kretanje u takom tromom materijalu kakva je glina (*Slika 30*)“ (Belamarić, 1987, str.192). Dakle, dijete počinje graditi oblike s prirodnim osjećajem za povezivanje i međusobne odnose oblika.

Slika 29. *Som* (dijete u dobi od 4 do 5 godina)
(Izvor: Belamarić, D. (1987). *Dijete i oblik*)

Slika 30. *Som* (dijete u dobi od 5 do 6 godina)
(Izvor: Belamarić, D. (1987). *Dijete i oblik*)

8.1.2. Ostali materijali i tehnike prostorno-plastičkog oblikovanja u radu s djecom rane i predškolske dobi

Uz oblikovanje glinom, ostale tehnike prostorno-plastičkog oblikovanja koje se koriste u radu s djecom rane i predškolske dobi su oblikovanje plastelinom, mekanom žicom, papirom,

papir-plastikom, kaširanom papir-plastikom te oblikovanje didaktički neoblikovanim materijalima.

Plastičnost umjetne plastelinske mase ostavlja jake dojmove na djecu rane i predškolske dobi. Obujam i mekoća plastelina aktiviraju kod djece osjećaj zadovoljstva. Gnječenjem, potiskivanjem i oduzimanjem plastelina mogu se formirati vrlo sitni oblici s puno detalja. Specifičnost plastelina jest njegova obojenost pa djeca najradije koriste plastelin različitih boja za gradnju kombiniranjem od raznobojnih sitnih volumena u prostoru. Raznobojnost i različitost oblika i uglatih oblika omogućuje djeci bolje opažanje kontrastnih ritmičkih struktura nekog složenog volumena (Tanay i Kučina, 1995).

Žica je izrazito pogodan materijal u radu s djecom rane i predškolske dobi radi mogućnosti izrade raznih konstrukcija i mobila, kao i za samostojeće radove. Zbog njezine savitljivosti, lako joj je mijenjati tok i smjer kretanja pa tako djeca razmicanjem i usmjeravanjem presavijenih žica mijenjaju orijentaciju zamišljenih ploha i dobivaju prostorne obrise zamišljene trodimenzionalne linearne forme. Međusobnom kombinacijom i povezivanjem žica različitih debljina moguće je postići kontraste karaktera linija unutar strukture prostornog crteža. Manipuliranjem žicom djeca spoznaju pojmove kao što su volumen, unutarnji i vanjski prostor te odnosi u prostoru (Tanay i Kučina, 1995).

Papir je kao materijal radi svoje prisutnosti u svakoj sredini, niske cijene, praktičnosti i jednostavnosti uporabe, našao posebno mjesto u prostorno-plastičkom oblikovanju u vrtiću. Različitim urezivanjem u papir, presavijanjem i lijepljenjem mogu se oblikovati razni likovno-jezični sadržaji. U radu s papir-plastikom djeca svladavaju osnovne likovno-tehničke elemente, a to su rezanje papira, urezivanje u plohu papira, izrezivanje iz plohe papira, savijanje i lomljenje plohe papira i presavijanje papira (Jakubin, 1999). Papir-plastika može se izrađivati i kaširanjem, odnosno sljepljivanjem slojeva papira. Kaširanje je odlična tehnika za izradu maska u radu s djecom.

Didaktički neoblikovanim materijalima smatraju se različiti elementi i predmeti izrađeni od različitih materijala koji su izgubili uporabnu vrijednost i namjenu. To su najrazličitiji otpadci željeza, drveta, papira, plastike i sličnih materijala. U radu s didaktički neoblikovanim materijalima djeca istražuju i kombiniraju različite vrste materijala, zaobljene, glatke, hrapave, i njima grade različite kompozicije. Složeni u nove kompozicije, dotadašnji oblici gube svoju uporabnu vrijednost i namjenu te dobivaju novu, likovnu vrijednost. Rad s didaktički neoblikovanim materijalima utječe na razvoj mišljenja, a ujedno potiče i kreativnost koja

počinje traženjem odbačenog materijala, nastavlja se istraživanjem njegova oblika, kvalitete i tehničkih mogućnosti te na kraju građenjem kompozicija u prostoru (Grgurić, 2003).

8.1.3. Uloga odgojitelja u radu s tehnikama prostorno-plastičkog oblikovanja

Ulogu u dječjem radu s tehnikama prostorno-plastičkog oblikovanja ima i odgojitelj koji ponajprije mora stvoriti poticajno, sigurno i ugodno okruženje za dječji rad. Prije početka aktivnosti, važno je da odgojitelj dobro motivira i pripremi djecu. Nakon dobre motivacije vrlo je lako dogovoriti s djecom uporabu određenog likovnog materijala i opća odgojno-obrazovna očekivanja. Također, odgojitelj mora pomno izabrati materijale i likovno-tehnička sredstva kojima će se djeca koristiti u radu. Izbor likovno-tehničkih sredstava ovisi o dobi djeteta, o pedagoškim zahtjevima i ciljevima te o materijalno-organizacijskim mogućnostima. Izbor neoblikovanog materijala mora biti takav da rukovanje s njim djetetu ne predstavlja poseban tehnički problem. Potrebno je birati materijale s kojima dijete relativno lako rukuje i koji je dovoljno mekan i podatan za obradu (Nenadić-Bilan, 1986/87). Tijekom aktivnosti, uloga je odgojitelja da potiče djecu te da prema procjeni dječjih mogućnosti dodatno optereti ili olakša neku problemsku situaciju. Važno je da odgojitelj s djecom vodi interakciju koja je usmjerena prema ciljevima i potrebama samog djeteta te da nema naređivanja, što bi smanjilo djetetovu angažiranost i kreativnost. Dakle, važno je da odgojitelj u likovnom procesu osjeti kakve su izražajne mogućnosti djeteta te da svako dijete usmjeri na individualni način izražavanja (Grgurić i Jakubin, 1996).

9. PRAKTIČNI DIO RADA

Praktični dio svoga Završnoga rada odradila sam u *Dječjem vrtiću Varaždin* – odsjek *Dravska*. Likovne aktivnosti provodila sam u svim odgojnim skupinama – u jaslicama, u mlađoj, srednjoj i starijoj dobnoj skupini.

Zamisao provedenih aktivnosti bila je ta da na kraju svi dječji radovi, iz svih odgojnih skupina, čine jednu veliku cjelinu. Tako je glavna tema likovnih aktivnosti bila *Morski svijet*, a potom je ona razgranata na manje teme koje su provedene po skupinama. Dakle, u svakoj skupini je provedeno nekoliko likovnih aktivnosti izrade određenog morskog bića ili dijela morskoga dna.

Sve provedene aktivnosti bazirane su na uporabi didaktički neoblikovanih materijala. Dakle, svi su radovi izrađeni od materijala koji su izgubili svoju vrijednost, poput plastičnih boca, plastičnih vrećica, čepova, spužva i slično.

Cilj aktivnosti bio je upoznati djecu s uporabom različitih didaktički neoblikovanih materijala u likovnom stvaralaštvu. Također, jedan od ciljeva ovih aktivnosti jest osvještavanje o jednom od većih ekoloških problema – zagađenju mora. Odnosno, cilj je potaknuti djecu, a i odrasle, na razmišljanje o svestranim mogućnostima recikliranja „otpada“, različitih vrsta ambalaža i predmeta koji bez recikliranja predstavljaju veliku prijetnju i opasnost morskom i kopnenom svijetu. Tako su svi radovi iz prikazanih aktivnosti izrađeni pomoću nekih od najvećih zagađivača.

9.1.1. STARIJA DOBNA SKUPINA

9.1.2. Aktivnost – izrada „RIBE“

Zadatak je bio kolaž papirom ukrasiti ribe izrađene od plastičnih boca. Za ovu su aktivnost upotrijebljene plastične boce izrezane i formirane u obliku ribe, kolaž papir, ljepilo i škare.

Prema uputama mentorice, prije provođenja aktivnosti pripremila sam i donijela već gotove, tj. izrezane ribe od plastičnih boca „kako se djeca ne bi ozlijedila tijekom izrezivanja.“ Djeci je bio ponuđen kolaž u raznim bojama te su samostalno odabirali i kombinirali boje kolaža iz kojega su izrezivali kružiće, odnosno ljuske kojima će ukrasiti ribu. Nakon što su izrezali kružiće, tj. ljuske, krenuli su s lijepljenjem ljusaka na „tijelo“ ribe. Za lijepljenje su koristili tekuće ljepilo.

Ciljevi aktivnosti: razvijanje osjetljivosti za odnos volumena i prostora; razvoj motorike šaka i prstiju; upoznavanje s materijalima i njihovim međusobnim odnosima (ljepilo i papir koji klize po plastičnoj površini); poticanje samostalnosti, individualnosti i kreativnost.

Slika 31. *Izrezivanje kružića (ljusaka), kolaž*

(Izvor: autorski rad)

Slika 32. *Lijepljenje kružića na ribe oblikovane od plastičnih boca*
(Izvor: autorski rad)

Slika 33. *Završni izgled riba*
(Izvor: autorski rad)

Analiza aktivnosti i zaključak:

Djeca su pozitivno prihvatila zadatak i uspješno ga odradila, iako je lijepljenje kolaža na plastične ribe bilo vrlo izazovno. U početku im je lijepljenje bilo pomalo zahtjevno s obzirom na to da je papir klizio po plastičnoj površini, no ubrzo su usavršili postupak i shvatili kako je potrebno neko vrijeme pridržavati papirne kružice da se oni pričvrste i zalijepe. Na kraju su sva djeca samostalno i vlastitim nahođenjima ukasila svoju ribu te je svaka riba drugačija po bojama, redoslijedu i nizu boja.

Tijekom aktivnosti s djecom sam razgovarala o zadatku. Kako bi ih potaknula na razmišljanje i razumijevanje povezanosti zadatka s materijalima koje koriste u izradi, postavila sam nekoliko pitanja:

„Prepoznajete li predmet od kojega je nastalo tijelo ribe?“

„Jeste li ikada vidjeli plastičnu bocu ili vrećicu kako pluta na površini mora?“

„Smijemo li bacati smeće u more?“

„Zašto ne smijemo bacati smeće u more?“

Djeca su nakon postavljenih pitanja i promišljanja došla do zaključka kako ne smijemo bacati smeće u more, zato što ono zagađuje i onečišćuje more te šteti bićima koja u njemu žive. Neki od komentara djece bili su:

„Kad ljudi bacaju smeće i plastiku u more, onda naš planet postane bolestan.“

„Ljudi, što to radite moru i ribicama?! Prestanite zagađivati i bacati smeće!“

Slika 34. *Riba*, djevojčica (6,5 g.)

(Izvor: autorski rad)

Slika 35. *Riba*, dječak (6,5 g.)

(Izvor: autorski rad)

Kao jedan od boljih radova iz ove aktivnosti, izdvojila bih ribu djevojčice sa Slike 34. Djevojčica je na početku aktivnosti naglasila kako ne želi da njezina riba bude „dosadna“ i da će zato izraditi najšareniju ribu u moru, „s jako puno ljustaka“, što je i postigla. U usporedbi s radom njezinog vršnjaka, *Slika 35.*, može se vidjeti da je djevojčica bogatije i maštovitije ukrasila svoju ribu, iako su i dječak i djevojčica iste dobi.

9.1.3. Aktivnost – izrada „MEDUZE“

Zadatak je bio izraditi meduze. Ponuđeni materijali bili su plastične čaše, mekane žice u boji, plastične ukrasne trake i plastične vrećice.

Na plastičnim sam čašama prije aktivnosti probušila rupice kroz koje su potom djeca provlačila žice. Nakon što su žice provukli kroz rupice, tako da na svakoj strani viri dio žice, djeca su žicu omotala oko olovke kako bi spiralno padala prema dolje i izgledala kao meduzin žarnjak. Sljedeći je korak bio vezanje plastičnih ukrasnih traka za prethodno provučene žice te traka od plastičnih vrećica koje su djeca sama istrkala i također vezala za prethodno provučene žice. Dakle, plastična čaša na meduzi predstavlja njezino tijelo, a žice i plastične trake predstavljaju njezine žarnjake.

Ciljevi aktivnosti: razvoj fine motorike šaka i prstiju; poticanje i razvoj senzibiliteta za različite likovne materijale; upoznavanje s tehnikom građenja neoblikovanim materijalima te poticanje samostalnosti u radu.

Slika 36. *Provlačenje žice kroz rupice na plastičnoj čaši*

(Izvor: autorski rad)

Slika 37. *Omatanje žice oko olovke*

(Izvor: autorski rad)

Slika 38. *Vezanje traka oko žice*

(Izvor: autorski rad)

Slika 39. *Završni izgled meduza*

(Izvor: autorski rad)

Analiza aktivnosti i zaključak:

U ovoj su aktivnosti, radi složenosti zadatka, djeca imala primjerak prema kojem su izrađivala meduzu. Naglasak je bio na repliciranju forme i tehnici građenja oblika. Zadatak je djeci bio izrazito zanimljiv, ali ujedno i izazovan. Tijekom provlačenja žice kroz rupice, većina je djece tražila pomoć, no uz nekoliko uputa i savjeta djeca su shvatila kako manipulirati mekom žicom i savladala su samu tehniku izvođenja. Također, izazov je bio i vezanje plastičnih traka za koje je bila potrebna nježna manipulacija prstima, što su djeca također savladala i uspješno odradila.

Slika 40. *Meduza*, djevojčica (7 g.)

(Izvor: autorski rad)

Slika 40. prikazuje meduzu koju je izradila sedmogodišnja djevojčica. Tijekom oblikovanja meduze, djevojčica je bez poteškoća provukla žice kroz rupice na plastičnoj čaši i zavezala plastične vrpce oko žice. Njezina meduza ima najviše „krakova“, odnosno provučenih žica, a tijekom aktivnosti pomagala je i ostaloj djeci.

9.1.4. Aktivnost – izrada „KORALJI I KAMENJE“

Zadatak je bio izraditi koralje i kamenje tehnikom kaširanja. Za ovu su aktivnost upotrijebljeni sljedeći materijali: plastične boce, papir, pik traka, salvete, voda i brašno.

Prije provođenja aktivnosti, prema naputcima mentorice, pripremila sam konstrukcije koralja i kamenja. Plastične boce izrezala sam u željeni oblik te pomoću pik trake spojila po tri boce tako da imitiraju oblik koralja. Konstrukciju kamenja oblikovala sam gužvanjem papira koji sam također oblijepila pik trakom da bi se zadržao oblik kamena.

Na početku aktivnosti djecu sam upitala žele li sami napraviti smjesu za kaširanje od vode i brašna, na što su pristali te se među njima pojavila velika uzbuđenost i znatiželja. Djeca su rukama miješala smjesu dok sam ja dodavala brašno i vodu. Nakon što je smjesa bila spremna, djeca su krenula s kaširanjem koralja i kamenja. Tijekom kaširanja koristili su natrgani novinski papir i salvete. Koralje i kamenje ostavili smo da se suše nekoliko dana. Kada se sve osušilo, slijedio je drugi dio zadatka – bojanje koralja i kamenja. Koralje smo obojili crvenom i narančastom bojom, a kada sam djecu upitala kako ćemo obojiti kamenje ako nemamo sivu temperu, jedna je djevojčica odgovorila da moramo pomiješati bijelu i crnu boju kako bismo dobili sivu. Nakon što smo završili s bojanjem, koralje i kamenje ostavili smo da se osuše.

Ciljevi aktivnosti: upoznavanje djece s tehnikom kaširanja; razvoj osjeta i manipuliranje osjetljivim materijalom (mokrim papirom i salvetama); bojanje temperama na nepravilnoj i hrapavoj površini; uvježbavanje strpljivosti u procesu izrade (sušenje) te poticanje suradničkih odnosa tijekom skupnog rada.

Slika 41. Izrada smjese za kaširanje (brašno i voda)

(Izvor: autorski rad)

Slika 42. i 43. *Proces kaširanja koralja i kamenja*
(Izvor: autorski rad)

Slika 44. i 45. *Sušenje kaširanih koralja i kamenja*
(Izvor: autorski rad)

Slika 46. *Koralji i kamenje obojeni temperama*

(Izvor: autorski rad)

Analiza aktivnosti i zaključak:

U aktivnosti izrade koralja i kamenja tehnikom kaširanja naglasak je bio na timskom radu (djeca su u parovima kaširala po jedan koralj). Međutim, postojala je samo jedna posuda sa smjesom brašna i vode pa su djeca trebala pričekati na red kako bi umočila papir u smjesu. Proces kaširanja djeci je bio izrazito zanimljiv zbog teksture smjese i mokrog papira. Radi kombiniranja novinskoga papira i salveta u procesu kaširanja, koralji su poprimili izrazito realističnu, odnosno nepravilnu teksturu.

S obzirom na trajanje cjelokupnog procesa izrade, odnosno čekanja da se predmeti osuše prije daljnjeg postupka (bojanja), djeca su naučila da je za određene aktivnosti potrebno više vremena i strpljenja. Tijekom bojanja koralja i kamenja, djeca su spoznala razliku između nanošenja boje na običan papir, odnosno ravnu i glatku površinu i nanošenja boje na nepravilnu i hrapavu površinu.

Slika 47. *Koralj* (7 g.)

(Izvor: autorski rad)

U ovoj aktivnosti istaknula bih sedmogodišnju djevojčicu koja je tijekom bojanja koralja prvo obojila cijeli koralj narančastom bojom, a zatim nježnim pokretima prolazila kistom s crvenom bojom preko narančaste površine. Time je koralju dodala više osobnosti, dimenzije i realističnosti.

9.1.5. Aktivnost – izrada „KORALJA“

Zadatak je ponovno bio izraditi koralje, ali ovoga puta drugačijim materijalima i tehnikom – tehnikom manipuliranja mekom žicom. Djeca su škarama prvo narezala žicu na kraće dijelove, a zatim te kraće dijelove spajala na dužu žicu tehnikom dodavanja, presavijanja i omatanja. Dodavanjem kraćih dijelova žice, djeca su uspješno postigla oblik koralja.

Ciljevi aktivnosti: razvoj fine motorike šaka i prstiju – manipuliranje žicom; svladavanje tehnike građenja oblika tehnikom dodavanja i oblikovanja te razvoj kreativnosti i samostalnosti.

Slika 48. *Rezanje žice*
(Izvor: autorski rad)

Slika 49. i 50. *Proces izrade koralja – građenje i oblikovanje žicom*
(Izvor: autorski rad)

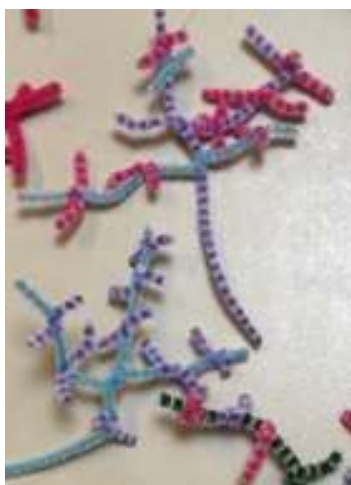

Slika 51. *Završni izgled koralja*

(Izvor: autorski rad)

Analiza aktivnosti i zaključak:

Tijekom ove aktivnosti naglasak se stavlja na individualni rad i dječju kreativnost – odabir i kombinacija boja žica i stvaranje oblika po želji i vlastitom nahođenju. Djeci je u početku zadatak bio pomalo zahtjevan radi potrebne koncentracije i manipulacije prstima, odnosno omatanja kratke žice oko duge. Ipak, nakon određenoga vremena i više pokušaja, djeca su savladala tehniku i uspješno izradila mnogo koralja u raznim kombinacijama boja.

Slika 52. *Koralji od žice, djevojčica (6 g.)*

(Izvor: autorski rad)

Slika 52. prikazuje dva koralja koje je izradila djevojčica u dobi od šest godina. Tijekom izrade koralja djevojčica je pomno birala i kombinirala boje prema prvobitnoj zamisli kako će njezini koralji izgledati. Osim pažljivo odabranih boja žice, na koraljima se vidi da je djevojčica ovladala tehnikom manipuliranja i oblikovanja mekom žicom.

9.2. SREDNJA DOBNA SKUPINA

9.2.1. Aktivnost – izrada „ŽARNJACI“

U srednjoj dobnoj skupini prva je aktivnost bila izrada morskih žarnjaka. Ponuđeni su sljedeći materijali: meke žice u boji, ukrasne stiroporne kuglice, prerezane na pola, i škare. Zadatak je bio škarama narezati žicu na kratke dijelove, a potom što više kratkih dijelova žice nabosti u stiropor kako bi se postigao izgled gustog žarnjaka.

Ciljevi aktivnosti: razvoj fine motorike šaka i prstiju; upoznavanje tehnike građenja i oblikovanja oblika didaktički neoblikovanim materijalom; poticanje samostalnosti, individualnosti i kreativnosti.

Slika 53. *Rezanje žice*

(Izvor: autorski rad)

Slika 54. i 55. *Proces izrade žarnjaka – ubadanje žice u stiropor*

(Izvor: autorski rad)

Slika 56. *Proces izrade žarnjaka – ubadanje žice u stiropor*

(Izvor: autorski rad)

Slika 57. *Završni izgled žarnjaka*

(Izvor: autorski rad)

Analiza aktivnosti i zaključak:

U ovoj je aktivnosti svako dijete izrađivalo po jedan žarnjak. Dakle, naglasak je bio na individualnom radu i kreativnosti djece; svako je dijete samostalno biralo boju i dužinu žice te gustoću „krakova žarnjaka.“ Iako je djeci zadatak bio veoma zanimljiv, većini je dio ubadanja žice u stiropor bio zahtjevan zbog mekoće žice koja se savijala. Naime, uz moju pomoć, demonstraciju i nekoliko pokušaja, djeca su uspješno odradila zadatak. Osim što im je zadatak bio vrlo zabavan, naučili su da je tijekom procesa izrade potrebno biti strpljiv i fokusiran, kao i nježan s određenim materijalima. Djeca su uspješno odradila zadatak.

Slika 58. *Žarnjak*, djevojčica (6 g.)
(Izvor: autorski rad)

Slika 59. *Žarnjak*, djevojčica (4,5 g.)
(Izvor: autorski rad)

U ovoj aktivnosti usporedila bih rad starije, šestogodišnje, djevojčice (*Slika 58.*) i rad mlađe djevojčice od četiri i pol godine (*Slika 59.*). Između dvaju radova vidljiva je znatna razlika. Starija je djevojčica u stiropor ubola mnogo komada žice, dok to nije slučaj kod mlađe djevojčice. Tijekom aktivnosti, starija je djevojčica imala mnogo više strpljenja i savladala je tehniku izrade, dok je kod mlađe djevojčice bilo primjetno da je za nju zadatak prezahtjevan.

9.2.2. Aktivnost – izrada „RAKOVI“

Drugi zadatak u srednjoj dobnoj skupini bio je izraditi rakove. Za ovu aktivnost potrebni su materijali: crvena spužva, tvrda crvena žica, čepovi boca i kliješta za rezanje žice.

Prvi je korak bio rezanje tvrde žice. Djeca su škarama rezala žicu što im je bilo podosta zahtjevno zbog tvrdoće žice. Ponudila sam svakom djetetu da pokuša prerezati žicu kliještima, što im je bilo izrazito zanimljivo i novo iskustvo. Svako je dijete narezalo po četiri kratka dijela žice, a zatim ih uboli u spužvu. Već u početku, djeca su spužvu povezala s rakovim tijelom, a žicu s rakovim kliještima. Sa svake strane spužve uboli su po jedan komad žice i ti su komadi žice predstavljali rakova kliješta. Druga dva komada žice uboli su u sredinu spužve i na njih smo pomoću vrućeg ljepila zalijepili čepove boca koji predstavljaju rakove oči.

Ciljevi aktivnosti: razvoj fine motorike šaka i prstiju; svladavanje tehnike građenja i oblikovanja oblika didaktički neoblikovanim materijalom te upoznavanje s novim alatom za rad (kliješta).

Slika 60. *Rezanje žice sa škarama*

(Izvor: autorski rad)

Slika 61. *Ubadanje žice u spužvu*
(Izvor: autorski rad)

Slika 62. *Završni izgled rakova*
(Izvor: autorski rad)

Analiza aktivnosti i zaključak:

Tijekom aktivnosti izrade rakova djeca su gledala gotov primjerak raka. Dakle, naglasak se stavlja na repliciranje forme i svladavanje tehnike građenja i oblikovanja oblika didaktički neoblikovanim materijalom. Djeca su pozitivno prihvatila zadatak, iako je taj zadatak za njih

predstavljao posve novo iskustvo te rad s novim materijalima i novim alatom – rezanje tvrde žice kliještima. Također, osim rezanja žice, izazov im je predstavljalo i ubadanje žice u spužvu, no uz pomoć i asistenciju, djeca su uspješno odradila zadatak.

Slika 63. *Rak*, dječak (6 g.)

(Izvor: autorski rad)

U ovoj se aktivnosti istaknuo šestogodišnji dječak koji je tijekom izrade rakova bez problema savladao svaki korak: rezanje, ubadanje i oblikovanje žice. Dječak je na kraju odlučio oblikovati prednje žice tako da izgleda kao da rak ima kliješta i da njima želi nešto dohvatiti.

9.3. MLAĐA DOBNA SKUPINA

9.3.1. Aktivnost – izrada „MORSKI JEŽ“

U mlađoj je dobnoj skupini prvi zadatak bio izraditi morske ježeve. Za izradu ježeva potreban je sljedeći materijal: stiroporne kuglice, prerezane na pola, štapići za uši, prerezani na pola, i tempere.

Prvi je korak bio temperama obojiti kuglice od stiropora koje su djecu odmah asociirale na ježevo tijelo. Sljedeći je korak ubadanje štapića u stiropor – štapiće su odmah povezali s ježevim bodljama. Nakon ubadanja štapića u stiropor, djeca su i njih obojila temperama.

Ciljevi aktivnosti: upoznavanje s tehnikom građenja oblika didaktički neoblikovanim materijalima – dodavanje i ubadanje; razvoj sposobnosti bojanja detalja temperom (štapići) te razvoj kreativnosti i samostalnosti.

Slika 64. *Ubadanje štapića u stiropor*
(Izvor: autorski rad)

Slika 65. i 66. *Bojanje morskih ježeva temperom*

(Izvor: autorski rad)

Slika 67. *Završni izgled morskih ježeva*

(Izvor: autorski rad)

Analiza aktivnosti i zaključak:

U ovoj je aktivnosti naglasak bio na individualnom radu i poticanju kreativnosti kod svakog djeteta. Zadatak je uspješno odrađen te je svako dijete izradilo po dva ili tri morska ježa od kojih je svaki drugačiji, zbog različitih kombinacija boja koje su djeca birala vlastitim nahođenjem.

Tijekom aktivnosti, jednako kao i u starijoj dobnoj skupini, s djecom sam razgovarala o zadatku, odnosno povezanosti zadatka i materijala koji koriste u izradi. Nakon što su povezali

materijal i zadatak s temom recikliranja i čuvanja okoliša, upitala sam ih što bi poručili ljudima koji bacaju smeće u more. Neki od odgovora bili su:

„Ne smijemo bacati smeće u more jer se životinje mogu razboljeti.“

„Dok je smeće, ribice ne mogu plivati.“

Slika 68. *Morski jež*, djevojčica (4,5 g.)

(Izvor: autorski rad)

Slika 69. *Morski jež*, dječak (3 g.)

(Izvor: autorski rad)

Tijekom aktivnosti ponovno je uočena razlika u radovima s obzirom na dobnu razliku. Rad djevojčice sa Slike 68. je potpun; „bodlje“ su guste i gotovo je cijela površina obojena temperom, za razliku od dječakovog rada, *Slika 69.*, koji izgleda nedovršeno.

9.4. JASLICE

9.4.1. Aktivnost – izrada „KORNJAČE I PLAKAT“

Tijekom provođenja aktivnosti u jasličkoj skupini djeca su bila podijeljena u dvije skupine. Prvoj je skupini zadatak bio temperama obojiti kornjače izrezane iz kartona, a zatim obojiti i izrezano dno plastične boce koje su djeca povezala s okloпом kornjače. Kada je sve bilo suho, oklop smo uz pomoć vrućeg ljepila zalijepili na tijelo kornjače.

Cilj aktivnosti: upoznavanje djece s oslikavanjem raznih površina (karton i plastika).

Slika 70. *Bojanje kornjača i plastičnih oklopa temperom*

(Izvor: autorski rad)

Druga skupina djece radila je plošni tisak. Za plošni tisak potreban je sljedeći materijal: keramičke pločice, tempere i plakat. Djeca su imala ponuđenu plavu i zelenu temperu koju su nanijeli na pločicu, a zatim pločicu otisnuli na plakat. Kombinacijom plave i zelene tempere s uzorkom, koji se dobio plošnim tiskom, plakat je dobio izgled mora.

Ciljevi aktivnost: upoznavanje djece s novom tehnikom i novim materijalom za rad (plošni tisak keramičkom pločicom) te spoznavanje razlika između otisaka.

Slika 71. i 72. *Nanošenje tempere na keramičku pločicu i plošno otiskivanje na plakat*
(Izvor: autorski rad)

Slika 73. *Završni izgled plošnog tiska*
(Izvor: autorski rad)

Kada se plakat osušio, na njega sam zalijepila izreke djece koje sam sakupila tijekom svih provedenih aktivnosti, kao i malene kornjače koje su izradila djeca u jasličkoj skupini.

Slika 74. Završni izgled plakata s izrekama djece

(Izvor: autorski rad)

Analiza aktivnosti i zaključak:

Djeca su pozitivno prihvatila spomenuti zadatak, bio im je veoma zanimljiv, posebno proces plošnog tiska tijekom kojega su istraživali različitost otisaka kao i kombinacije dviju boja, odnosno kako će izgledati otisak na plakatu ako neke linije budu zelene, a druge plave boje.

Slika 74. i 75. Miješanje boja tijekom plošnog tiska, dječak (3,2 g.)

(Izvor: autorski rad)

U ovoj aktivnosti istaknula bih dječaka (3,2 g.) koji je u procesu plošnoga tiska vlastitim nahodjenjem na pločicu nanio i zelenu i plavu temperu. Kada je pločicu otisnuo na plakat, primijetio je razliku između njegovog tiska i tiska ostale djece koja su na pločicu nanosila samo plavu temperu. Dječak mi je tada pokazao svoj tisak i uzbuđeno rekao kako je njegov tisak drugačije boje. Upitala sam ga koje je boje pomiješao i koju je boju dobio nakon što je otisnuo pločicu na plakat. Odgovorio je da je pomiješao plavu i zelenu boju i dobio čudnu plavu. Dječaku i ostaloj djeci tada sam pokazala njegov otisak i rekla da je to tirkizna boja. Nakon toga i ostala su djeca počela miješati boje i istraživati različite otiske i nijanse plave i zelene boje.

9.5. Izrada „MORSKI SVIJET“

Kada su sve aktivnosti bile provedene i svi radovi završeni, slijedio je zadnji korak, a to je spajanje svih radova u jednu cjelinu. Kako bi se sve povezalo u jednu cjelinu i izgledalo kao „Morski svijet“, izradila sam konstrukciju od drvenih ploča koja predstavlja akvarij. U taj smo akvarij posložili sve dječje radove, a kao rezultat smo dobili konstrukciju morskog svijeta izrađenu od recikliranih materijala, odnosno njegovih najvećih zagađivača.

U procesu sastavljanja Morskoga svijeta sudjelovalo je nekoliko djevojčica iz starije i srednje dobne skupine. Tijekom sastavljanja, djevojčice su se međusobno dogovarale kamo ćemo što staviti i međusobno su surađivale.

Slika 76. *Završni izgled Morskog svijeta*
(Izvor: autorski rad)

10. ZAKLJUČAK

Za dijete su bitni doživljaj i akcija, a u likovnom radu oduševljavaju ga materijali s kojima radi. Tehnike i materijali prostorno-plastičkog oblikovanja potiču spontano otkrivanje ljepote i mogućnosti oblikovanja. Pri tome do izražaja dolazi uporaba likovnih metoda poput građenja, kombiniranja, variranja i razlaganja. Uporabom tehnika prostorno-plastičkog oblikovanja omogućujemo djeci razvoj osjećaja za skladno povezivanje raznovrsnih oblika u nove, potpuno drukčije doživljajne cjeline i kompozicije koje daju estetski vrijedan rezultat, bilo u reljefu ili punom volumenu. Metode i likovne tehnike međusobno se dopunjuju i služe istoj svrsi – osvješćivanju i usvajanju likovnog jezika, odnosno razvoju likovne kreativnosti. Važno je djeci omogućiti stvaralačke pokušaje kreiranja različitim materijalima kako bi svako dijete pronašlo svoj samostalni izraz jer rad s raznolikim materijalima pokreće i razvija mnogobrojne sposobnosti, potiče maštu i stvaralaštvo (Grgurić, 2003).

Ovim završnim radom pokušala sam što više približiti i skrenuti pozornost na važnost češćeg uvođenja tehnika prostorno-plastičkog oblikovanja u radu s djecom. Provedene aktivnosti u vrtiću pokazale su da djeca rane i predškolske dobi uživaju u radu s tehnikama prostorno-plastičkog oblikovanja te da one znatno utječu na razvoj njihove motorike i kreativnosti. Tijekom provedenih aktivnosti, djeca su spoznala kako otpad nije samo otpad, već da je to vrlo koristan materijal čijim recikliranjem i preoblikovanjem možemo stvoriti posve nove likovne kompozicije te ujedno poslati važnu poruku – kreativnim recikliranjem čuvamo prirodu i okoliš.

Tehnike prostorno-plastičkog oblikovanja nedopustivo su zanemarene u ustanovama ranog i predškolskog odgoja, stoga ću se u svom budućem radu s djecom potruditi što češće uključivati upravo tehnike prostorno-plastičkog oblikovanja te poticati djecu na modeliranje i građenje oblika što raznolikijim materijalima.

11. LITERATURA

Knjige:

1. Belamarić, D. (1987). *Dijete i oblik*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Došen Dobud, A. (1995). *Malo dijete – veliki istraživač*. Zagreb: Alinea.
3. Došen Dobud, A. (2016). *Dijete – istraživač i stvaralac: Igra, istraživanje i stvaranje djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Alinea.
4. Grgurić, N. (2003). *Oblikovanje papirom, alufolijom i didaktički neoblikovanim materijalima*. Zagreb: Educa.
5. Grgurić, N., Jakubin, M., (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje*. Zagreb: Educa.
6. Herceg, L., Rončević, A., Karlavaris, B., (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Alfa.
7. Jakubin, M. (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike. Temeljni pojmovi*. Zagreb: Educa.
8. Kučina, V. (2004). *Oblikovanje keramike*. Zagreb: Školska knjiga.
9. Tanay, E., Kučina, V. (1995). *Tehnike likovnog izražavanja: od olovke do kompjutera*. Zagreb: Naklada Zakej.

Mrežni izvori:

1. Balić-Šimrak, A. (2010). *Predškolsko dijete i likovna umjetnost. Dijete, vrtić, obitelj*, vol. 16-17, br. 62-63, str. 2-8. <https://hrcak.srce.hr/124737> (pristupljeno 26. kolovoza 2024.)
2. Nenadić-Bilan, D. (1986/1987) *Modeliranje i neoblikovani materijali u likovnom radu s predškolskom djecom*.

12. PRILOZI

Slika 1. *Kružno risanje*, olovka (2 g.) (Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje*)

Slika 2. *Titrajno risanje*, olovka (2 g.) (Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje*)

Slika 3. *Imenovanje crteža: „Ovo je garderoba“*, olovka (3,5 g.) (Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje*)

Slika 4. *Glavonožac* (3,7 g.) (Izvor: Herceg, L., Rončević, A., Karlavaris, B. (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*)

Slika 5. *„Nacrtala sam snjegovića, zeku, drvo i sebe“* (5 g.) (Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje*)

Slika 6. *Glatko i hrapavo*, olovka (4,5 g.) (Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje*)

Slika 7. *„Moja sestra pleše“*, olovka (4 g.) (Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje*)

Slika 8. *Razvijena shema* (6,5 g.) (Izvor: Herceg, L., Rončević, A., Karlavaris, B. (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*)

Slika 9. *Početak prikaza pokreta* (5,2 g.) (Izvor: Herceg, L., Rončević, A., Karlavaris, B. (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*)

Slika 10. *Početak prikaza prostora, razbacano* (4 g.) (Izvor: Herceg, L., Rončević, A., Karlavaris, B. (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*)

Slika 11. *Jedna crta – tlo* (4,8 g.) (Izvor: Herceg, L., Rončević, A., Karlavaris, B. (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*)

Slika 12. *Dvije paralelne crte* (5 g.) (Izvor: Herceg, L., Rončević, A., Karlavaris, B. (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*)

Slika 13. *Razina zemlje* (5,6 g.) (Izvor: Herceg, L., Rončević, A., Karlavaris, B. (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*)

Slika 14. *Obitelj za stolom*, olovka (8 g.) (Izvor: Grgurić, N., Jakubin, M. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje*)

Slika 15. Constantin Brancusi, *Muza; Monolitna ili apsolutna masa* (Izvor: <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/volumen.htm>) Preuzeto 19. kolovoza 2024.

Slika 16. Hans Arp, *Oluk*, 1949. kamen; *Udubljeno-ispupčena masa* (Izvor: Jakubin, M. (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike. Temeljni pojmovi.*)

- Slika 17.** Ante Jakić, *Nutrina II*, 1970. drvo; *Prošupljena masa* (Izvor: Jakubin, M. (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike. Temeljni pojmovi.*)
- Slika 18.** Max Bill, *Ploha bez kraja*, 1952-1956. bronca; *Plošno istanjena masa* (Izvor: Jakubin, M. (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike. Temeljni pojmovi.*)
- Slika 19.** Alberto Giacometti, *Čovjek koji pokazuje*, 1947.; *Linijski istanjena masa* (Izvor: <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/volumen.htm>) Preuzeto 19. kolovoza 2024.
- Slika 20.** Juraj Dalmatinac, *Ljudske glave na šibenskoj katedrali sv. Jakova*, 15.st., kamen. *Visoki reljef.* (Izvor: Jakubin, M. (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike. Temeljni pojmovi.*)
- Slika 21.** Carlos V., *Alhambra. Niski reljef.* (Izvor: <https://proleksis.lzmk.hr/43685/>) Preuzeto 19. kolovoza 2024.
- Slika 22.** Amenhotep IV. s Nefretete, 1360. g. p. n. e. *Uleknuti reljef.* (Izvor: <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/obrazovniweb/masa09.htm>) Preuzeto 19. kolovoza 2024.
- Slika 23.** *Svijećnjak, oslikana i pečena glina* (Izvor: autorski rad)
- Slika 24.** *Šalica, oslikana i pečena glina* (Izvor: autorski rad)
- Slika 25.** *Plastičke teksture; Morska spužva, glina* (studentski rad) (Izvor: Jakubin, M. (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike. Temeljni pojmovi.*)
- Slika 26.** *Izmodelirani oblik od jedne glinene mase; Cvijet, glina* (studentski rad) (Izvor: Jakubin, M. (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike. Temeljni pojmovi.*)
- Slika 27.** *Kompozicija oblika oduzimanjem od mase, glina* (studentski rad) (Izvor: Jakubin, M. (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike. Temeljni pojmovi.*)
- Slika 28.** *Kompozicija valjkastih oblika, građenje oblicima, glina* (studentski rad) (Izvor: Jakubin, M. (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike. Temeljni pojmovi.*)
- Slika 29.** *Som* (dijete u dobi od 4 do 5 godina) (Izvor: Belamarić, D. (1987). *Dijete i oblik.*)
- Slika 30.** *Som* (dijete u dobi od 5 do 6 godina) (Izvor: Belamarić, D. (1987). *Dijete i oblik.*)

13. IZJAVA O IZVORNOSTI ZAVRŠNOGA RADA

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojega rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

Ana Žganjar
